

Un eveniment în viața evreiască

CONGRESUL F.C.E.

Congresul Federației Comunităților Evreiești din Republica Socialistă România, ce-și începe lucrările peste cîva zile, este un eveniment nu numai pentru obștea noastră, ci pentru viața evreiască în general. În ce constă semnificația sa majoră? În faptul că el oferă în modul cel mai plener imaginea unei comunități evreiești care de peste trei decenii — un răstimp cu totul concludent — își continuă existența în condițiile unei țări în care a fost instaurată orînduirea socialistă. În noile condiții istorice, membrii comunității evreiești, bucurîndu-se la fel ca toți cetățenii, de drepturi și libertăți depline, garantate de Constituție și legile țării, au posibilitatea deplină de a-și menține credința religioasă, tradiția, așezămintele de cult, cultura și asistența. Statul socialist și conducătorii săi asigură cadrul legal și condițiile necesare în acest scop, fără a împiedica cu nimic asupra conștiinței credincioșilor. Singurul lucru ce li se cere acestora — cerință legală și în același timp expresie a propriei lor conștiințe — este să fie cetățeni loiali și să-și dea contribuția la întărirea și continuarea propăriei a țării. Astfel, experiența obștei noastre îndrăgite se poate da un răspuns afirmativ la întrebarea — apărută ca urmare a dezvoltărilor social-politice și istorice din perioada postbelică — dacă existența unei comunități evreiești în condițiile unui regim socialist este posibilă. În acest răspuns, pe care obștea din România socialistă îl va reînnoi cu prilejul Congresului nostru, constă și importanța sa general evreiască.

Insemnătatea Congresului decurge, apoi, din faptul că sintem una din cele mai vechi colectivități evreiești din Europa, cu o vechime atestată de peste 500 de ani. În aceste secole nu numai că am continuat să ne ducem existența, dar am adus o contribuție majoră la dezvoltarea generală a vieții evreiești, atât în domeniul religios cît și laic. De-a lungul timpului, din sinul obștei s-au ridicat și s-au afirmat eminenți rabini și erudiți ai Torei și Talmudului, poeți, scriitori, publiciști și artiști de primă mînă. Aici, la noi, în grădina „Pomul verde” de la Iași au avut loc primele spectacole teatrale în limba idîș, eveniment al cărui centenar este sărbătorit chiar în acest an de către întreaga lume evreiască.

Noi sintem azi nu numai păstrătorii, ci și continuatorii acestei bogate tradiții. Deși am rămas puțini la număr, am dovedit că vrem să continuăm lanțul de aur, că sintem o verigă vie a sa. Cu justificată satisfacție trecem în revistă realizările, cu atât mai mult cu cît fiecare dintre noi știe că după cel de-al doilea război mondial a trebuit s-o luăm aproape de la început. Într-un răstimp scurt, bucurîndu-ne de înțelegerea și sprijinul unei

noi puteri de stat, am izbutit să refacem comunitățile atât de greu încercate în anii prigoanei, să redeschidem lăcașele de cult și cultura iudaică, să creiem instituții co-resunzătoare noilor condiții. Toate acestea au fost realizate prin muncă și perseverență, de către conducerea liber aleasă ale comunităților și de enoriașii acestora, în pofida greutăților ce au rezultat din lipsa de clerici și deservenți de cult.

Deosebit de însemnate sînt înfăptuirile obștei noastre în anii de cînd în fruntea Federației și a comunităților se află Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen. Este un lucru unanim recunoscut că toate înfăptuirile noastre se datoresc în mare măsură faptului că ne-a fost hărăzit ca în acest răstimp istoric să avem în fruntea obștei o personalitate cu totul preeminentă, om al gândirii clare și al faptului, care cu înțelepciune a știut să galvanizeze energiile, călăuzindu-le pe drumul ce s-a dovedit a fi atât de bogat în impliniri. Venerația, respectul și considerația de care se bucură în lumea evreiască sînt deopotrivă recunoașterea darurilor cu care a fost înzestrat de către Dumnezeu, cît și a înfăptuirilor obștei căreia i s-a devotat de aproape patru decenii.

Congresul va trece în revistă realizările din ultimii ani. Se vor da cifre, se vor prezenta fapte, dintre cele mai grătore. Fără a anticipa și departe de a le nesocoti importanța, sintem înclinați să afirmăm că în mod lapidar rezultatele activității comunitare pot fi exprimate printr-o singură frază și anume: astăzi, nu există în România socialistă un singur evreu care să nu aibă tot ce-i trebuie spre a-și exercita cultul în deplină libertate, care să nu aibă ce minca, ce îmbrăca sau care să sufere de lipsuri. Aceștia ni se pare cea mai succintă și totodată mai convingătoare afirmare a deplinei libertăți de care ne bucurăm în această țară, bilanțul activității Federației și a comunităților pe toate tărîmurile, inclusiv al asistenței sociale, dusă și cu sprijinul financiar al Joint-ului.

Congresul a fost precedat de adunările generale ale comunităților, în cadrul cărora problemele activității locale au fost dezbătute în deplină libertate, în mod deschis și în spirit constructiv. În cadrul acestor adunări, la care a luat parte majoritatea enoriașilor, au fost alese noile comitete de conducere, în care au intrat oameni de nădejde, atașați de obște, de tradiție și cu dragoste de semenii. În același spirit au fost desemnați delegații la Congres. Toate acestea constituie premiza sigură că lucrările sale se vor bucura de succes deplin, că vom avea bucuria de a consemna și de aici înainte realizări dintre cele mai importante.

Din toată inima dorim succes deplin lucrărilor Congresului nostru!

Pregătiri de Seder
gravură din anul 1748

Cînd s-a produs ieșirea din Mițraim?

Faptul istoric al ieșirii din Mițraim este astăzi recunoscut de către toți cercetătorii. În privința datării sale exacte însă, păreri sînt divergente.

Textul biblic, care vădește o bună cunoaștere a stărilor din acea țară, ne dă în această privință trei indicii importante. Primul indice: Iosif a fost un mare dregător de la curtea lui Farao, marcînd o epocă de toleranță pentru triburile iudaice așezate în Mițraim; al doilea indice: sub următorul farao s-a produs o schimbare și triburile iudaice au început să fie persecutate; al treilea indice: farao cel asupritor i-a pus pe membrii acestor triburi să clădească orașele Pitom și Ramses.

Cercetările au pornit deci pe aceste trei urme.

Există în istoria respectivei epoci a Mițraimului vreun înalt dregător de origine iudaică, deci nu de baștină? Există notat vreun moment de cotitură în istoria Mițraim-ului care ar putea să explice apariția aceluia „farao al inbriirii”? Care dintre cei unsprezece farao Ramses a fost acela care a pus să se clădească un oraș cu numele său?

Prima dată, atenția cercetătorilor s-a oprit asupra unui eveniment grav în istoria Mițraim-ului: invazia hicsosilor (1650—1550 î.e.n.). Despre acești invadatori, veniți dinspre Asia, nu se știe dacă erau iudei sau dacă nu au făcut decît să antreneze triburile iudeilor în lîntine în calea lor. Hicsosii și-au impus conducătorii pe tronul Mițraim-ului: iată deci cum s-ar putea explica guvernarea lui Iosif în această țară. Nu este lipsit de interes faptul că din aceeași epocă datează un scarabeu de piatră cu inscripția Iacobel (Jacob-el!) găsit în aceste finuturi în zilele noastre. Savașii au presupus, deci, că alungarea hicsosilor din Mițraim corespunde cu ieșirea celor douăsprezece triburi. Unde mai pui că farao Tutmos III lupînd în finuturile învecinate împotriva resturilor hicsose pomeneste denumirile „Jacob-el” și „Iosif-el”! Presupunerea avea totuși un punct slab: peste 200 de ani despărțeau această epocă de apariția primului farao din seria Ramses (care putea să-și fi construit un oraș pe numele lui) și 350 de ani de epocă judecătorească. Puteau oare cîteva triburi de nomazi, nedotate încă cu o religie și o tradiție proprie, să fi rezistat în Mițraim timp de sute de ani sub stăpînire străină?

S-a căutat, deci, o dată mai apropiată. Unele papirusuri arată că pe la mijlocul secolului al XIV-lea î.e.n. regii din Canaan au semnalat spreații lui farao Amenhotep IV că sînt atacați de niște triburi din deșert numite Habru. Cercetătorii moderni au făcut imediat legătura între Habru și Hebrei și atenția le-a fost atrasă de faptul că ministrul lui farao pentru treburile asiatice era pe vremea aceea un oarecare Ianhamu, un

(Continuare în pag. a III-a)

VIZITA LA IAȘI A EMINENȚEI SALE D. ȘEF RABIN DR. MOSES ROSEN

Comunitatea evreilor din Iași se pregătește să marcheze două importante evenimente.

Se împlinesc o sută de ani de la crearea la Iași, în grădina Pomul verde, a primului teatru evreiesc din lume. Tot în acest an vor fi comemorați pentru a 35-a oară martirii pogromului din „Duminica aceea”, de la 29 iunie 1941.

Pentru a pregăti organizarea celor două comemorări, în ziua de 1 aprilie a.c. (Roș Hodeș Nisan) Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a plecat la Iași, unde a avut mai multe consfătuiri, la care a luat parte d. dr. S. Cauffman, președintele Comunității ieșene.

S-au luat măsuri ca aceste manifestări, care sînt atât în atenția obștei evreiești

din România cît și în cea a comunităților evreiești din lume, să decurgă în chip corespunzător, în demnitate și în spiritul tradiției noastre.

La prînz Eminența Sa a luat masa la restaurantul ritual, împreună cu cursanții de la Talmud Tora. În cinstea distincției oaspete corul a executat cîntece de Purim, care au figurat în repertoriul serbărilor din Iași și alte orașe din Moldova, precum și melodii din Hagada, anticipîndu-se mesele de Seder.

Eminența Sa a vorbit mesenilor despre „Luna Nisan — simbol al eternei noastre renașteri”.

În aceeași zi, Eminența Sa a revenit la București.

...גדיאן

Povestea iedului

de Șef rabin
dr. MOSES ROSEN

„Un ied, l-a cumpărat tata cu doi bănuți, un ied”.

Iedul e blind, slab și plăpînd. N-are gheare, n-are colți și viața lui are un singur tenei: blîndețea. Tata l-a cumpărat, dar nu i-a dăruit arme, căci soarta lui este să trăiască într-o pașite și nu într-o junglă.

Deodată, un cotoi sfîșie iedul. Ei și? Ce mare nenorocire s-a întimplat dacă un cotoi și-a arătat ghearele? Ce pericol reprezintă, în definitiv, pentru întreaga lume, ghearele unui cotoi? E adevărat, bietul ied a simțit adînc în carnea lui înșingărată mușcătura sălbatică și necruțătoare. N-au simțit-o însă nimeni dintre ceilalți eroi ai cîntecului. Ei mai trăiesc liniștiți și durerea bietului ied nu le tulbură conștiința. Dacă ar avea minte însă, ar trebui să înțeleagă că o dată dezlănțuită pofta de mușcătură, o dată nepedepșită prima agresiune, se deschide o reacție în lanț a sălbăticiiei. Prin tăcerea lor, ei au crezut că-și cumpără liniștea, zvirînd bietul ied în ghearele cotoiului. S-au înșelat.

Se umflă, se umflă mereu rotogolul. Se dezlănțuie mușcăturii, sfîșieri, lovituri, incendii, inundații, se varsă sînge. Elementele toate sînt scoase din echilibrul lor, căci armonia le-a fost tulburată de o mușcătură de cotoi, victima fiind un ied nenorocit. Dreptatea este una singură. Cei ce țin locul lui Dumnezeu (mă refer nu la cei ce își iau această titlatură, ci la toți oamenii, fiindcă create după chipul și asemănarea Lui), trebuie să ia aminte că nu se poate rămîne cu brațele încruciate atunci cînd se infig colții în trupul unui ied nevinovat. Chiar dacă n-ai pe urmă mustărri de conștiință, se poate întimpla ca o mare primejdie să amenințe, din cauza aceasta, întreaga lume.

Versetele cîntecului adaugă fiecare din ele altă agresiune, mai mare, mai însemnată. Focul, apa și cuțitul devin arme de nimicire și iată că apare ingerul morții, care ridică coasa sa nemiloasă nu numai asupra unui ied mărunț, ci deasupra tuturor actorilor dramei, inclusiv cei puternici și trufași, care n-au cîntit un degert cînd se auzeau gemetele iedului.

Nu cumva cîntecul acesta, final de Hagada, epilogul epopeii celei dintîi lupte pentru eliberare, nu e numai o poveste pentru copii, ca să nu adoarmă la sfîrșitul Sederului?

Nu cumva i-am putea găsi și azi o tălmăcire în lupta popoarelor, care sînt convinse că pacea e una și indivizibilă și că cea mai măruntă agresiune poate să precipite un cataclism mondial, în care ingerul morții să nimicească întreaga omenire?

„Și a venit Dumnezeu și a tăiat pe ingerul morții...!” așa răsuna ultimul verset din Had Gadia. El proclamă neștrămătutul crez al nostru, al ieșilor istoriei, că nicînd cotoii și fiarelor nu vor izbuti să arunce lumea în haos, că pînă la urmă, oricîte suferințe și nenorociri ar provoca agresiunea, există un Dumnezeu care va nimici pe ingerul morții, va face să învingă viața împotriva morții. O viață în care Had Gadia, iedul va paște fără frică, într-o lume care va înceta să fie o junglă și va deveni o grădină a fericiții.

Constituirea comitetului comunității evreilor din București

În ziua de 6 aprilie a.c., în prezența Eminenței Sale d. Șef rabin dr. Moses Rosen, a avut loc ședința de constituire a comitetului de conducere al Comunității evreilor din București, ales de adunarea generală ce s-a ținut la 7 martie a.c.

În funcția de președinte a fost reales în unanimitate d. av. Daniel Segal. Au fost constituite comisii și anume: de cult; învățămînt religios; asistență și contribuții.

1876—1976

Începuturile teatrului evreiesc

Obștea evreiască din România — și, odată cu ea, colectivitățile evreiești din lumea întreagă — sărbătorește anul acesta centenarul teatrului evreiesc.

În adevăr, anul 1876 constituie data istorică a nașterii teatrului evreiesc în lumea întreagă.

Aceasta s-a întâmplat pe plaiurile României, la Iași. În populara grădina „Pomul verde”. Părintele primului teatru evreiesc a fost dramaturgul și actorul AVRAM GOLDFADEN (1840—1908).

Cine a fost acest cititor?

Avram Goldfaden s-a născut într-un stețil din Ucraina, într-o familie tradiționalistă. A primit o temeinică educație ebraică, dar și seculară, fiind influențat de învățătorul său Abraham Ber Gottlob, ebraist și idişist, și de mișcarea Haskala.

Tinăr absolvent al seminarului evreiesc din Jitomir, Avram Goldfaden a lucrat ca învățător la Simferopol și la Odesa. A debutat ca poet de limbă ebraică, în anul 1862, în *Ha Meliz*. În anul următor, își face al doilea debut, ca poet idiş, în *Kol Metzasser*.

În 1865, Goldfaden publică primul său volum, în care-si adunase sub titlul *Zizim* v. perahim poeziile sale ebraice, iar în anul următor scoate un volum în limba idiş, intitulat *Doz iadele*, cuprinzând cantecele pentru badhanimi și cântăreții populari.

În anul 1875 îl găsim la Lemberg, editând — în colaborare cu un fost coleg de școală, Joel Linetki — revista umoristică *Der alter Isrolik*.

Scurt timp după aceea, Goldfaden se statornicește la Iași. Acolo leagă prietenie cu Berl Broder, cântăreț popular care pe atunci poposise la Iași și care se producea cu cintece — unele compuse chiar de el — prin localuri.

A fost ideea lui Goldfaden să adncoască efectul dramatic al acestor cintece, combinându-le cu dialoguri în proză și cu o acțiune dramatică. În acest scop, a adunat în jurul său mai mulți cântăreți populari și a scris pentru ei mai multe scenarii.

Primele reprezentații, care au avut loc în luna octombrie 1876, au pus temelile teatrului evreiesc profesionist.

Incurajat de entuziasmul cu care au fost primite primele sale spectacole, Goldfaden și-a mărit trupa cu cântăreți ambulanti, cantori și actori și a început a colinda orașele României, inclusiv București, unde a prezentat mai multe spectacole pe scena permanentă a salonului Lazăr Cafegiu.

Desăvârșindu-și activitatea în atmosfera culturii teatrale românești, primele spectacole ale teatrului evreiesc s-au bucurat de atenția și de prețuirea fruntașilor culturii românești. Semnificativ în acest sens este faptul că primul articol care saluta nașterea teatrului evreiesc în România, apărut în *Curierul de Iași*, era semnat de marele Mihail Eminescu.

În toate spectacolele sale, Goldfaden era ajutat de un copil-minune, care va deveni mai târziu popularul artist Mogulescu.

AVRAM GOLDFADEN
1840—1908

În 1880 Goldfaden face un turneu la Odesa, apoi prin mai toată Rusia, cu un succes fără precedent, care l-a încurajat și pe alți actori și libretiști evrei să-i urmeze exemplul. Teatrul său a cunoscut ani de înflorire pînă cînd, în 1883, guvernul țarist l-a interzis. Ceea ce l-a silit pe toți — actori, dramaturgi și organizatori — să emigreze. Datorită lor au apărut teatre idiş la Paris, Londra și New York. Viața lui Goldfaden prefugurează ceea ce avea să fie condiția altor generații de actori evrei: rătăcirii prin lume, în nesiguranta zilei de mîine, dar total dăruții scenei.

În 1887, răspunzînd invitației unora dintre foștii săi colaboratori, Goldfaden pleacă la New York, dar curînd — neputînd concura cu mulțimea producătorilor de acolo — se întoarce în Europa, dînd numeroase reprezentații în Londra, Paris și Lemberg. În cele din urmă se reîntoarce la New York, unde-și petrece ultimii ani de viață.

Timp de decenii, mînat de nepotolita sa pasiune pentru teatru, Avram Goldfaden a întemeiat — pretutîndeni pe unde-l mînau vicisitudinile vieții — formații artistice mai mult sau mai puțin efemere, care au devenit trepte în istoria teatrului evreiesc.

Dintre primele sale piese, cel mai mare succes l-a avut *Smendrik* (1877), o comedie satirică, al cărui erou — care a dat și numele piesei — a devenit prototipul evreului naiv și ușor de înșelat și *Di țrei kune-lemis* (1880), o replică idiş la comedia lui Molière *Prețioasele ridicule*.

Aceste comedii s-au bucurat de un succes nelîntreput vreme de decenii și au cunoscut numeroase adaptări pentru scenă și chiar pentru ecran. (În 1965, în Israel s-a turnat un film după *Smendrik*.)

Dramele serioase ale lui Goldfaden apar însă după 1880, în vremuri grele pentru comunitățile evreiești din răsăritul Europei.

Opera *Sulamis* (1880), care face tranziția între prima perioadă a creației goldfadeniene și cea următoare, împletește comicul cu tragicul. Ca o reacție împotriva pogromurilor din 1881, Goldfaden scrie *Doctor Almosado* (1882), dramă istorică a cărei acțiune — deși plasată în secolul XIV la Palermo — este plină de aluzii la stăruie de lucruri ale acelor ani. Urmează, în 1887, *Bar-Kohba*, inspirată de ultima răscoală a evreilor împotriva Romei, o meritorie încercare de a dramatiza viațuna unui moment de eroism și de măreție din trecut.

În sfîrșit, în 1907 — cu un an înainte de a dispărea — Goldfaden scrie ultima sa piesă, *Ben Ami*, un nou protest împotriva pogromurilor țariste.

Deși negale ca valoare, unele dintre cele peste săizeci de lucrări dramatice ale lui Goldfaden — nu toate publicate pînă azi — continuă a fi reprezentate, în forma lor originală sau în adaptări, și a face parte din repertoriul permanent al teatrului idiş. Eroi săi — de la *Smendrik* și *Kune-lemis* pînă la *Hoțmah* și *Bobo Iahne* — sînt populari în ochii iubitorilor teatrului evreiesc.

Mai adăugăm că Goldfaden — deși nu a scris muzică, nici nu cînta la vreun instrument — a compus și melodiile pieselor sale. Inspirîndu-se din sursele cele mai variate — muzica sinagogală și folclorul evreiesc — multe din melodiile sale au devenit populare.

Astfel, i-a fost dat Iașului să devină leagănul teatrului evreiesc din lumea întreagă. Iar grădina „Pomul verde” a intrat definitiv în istoria teatrului idiş.

G. MARCUSON

PESTE PREVEDERI

Realizînd indici superiori de utilizare a agregatelor și o productivitate a muncii care atinge de pe acum nivelul prevăzut la finele primului semestru, colectivul întreprinderii de spec'altitate din Găești a livrat beneficiarilor cel de-al 1500-lea frigider cu compresor peste prevederile planului la zi. Acest succes cantitativ este corelat și cu cel calitativ, produsele unității cunoscînd o gamă diversificată, o linie modernă și parametri de funcționare îmbunătățiți.

NOI PRODUSE CHIMICE

De la începutul anului, întreprinderile din cadrul Ministerului industriei chimice au introdus în fabricație curentă peste 80 de sortimente și produse noi. Astfel, petrochimiiștii ploieșteni au realizat 4 sortimente de fluide de spălare și protecție pentru rulmenți și noi uleiuri destinate motoarelor diesel, iar chimiiștii din Săvinești au îmbogățit producția de fibre acrilice și fire poliamidice tip bumbac cu calități chimico-fizice îmbunătățite. De curînd, chimiștii din Craiova au obținut primele cantități de azotat de sodiu și azotit de sodiu din gaze reziduale. La combinatul din Rimnicu-Vilcea se fabrică pe scară industrială copolimerul clorură de vinilă-cetă de vinil pentru discuri fonografice, în urma solicitărilor beneficiarilor interni și clienților externi a fost asîmilat cu mai bine de un semestru mai devreme decît prevedea planul tehnic.

La rîndul său, Centrala de medicamente și coloranți și-a îmbogățit nomenclatorul de fabricație cu noi produse, dintre care se remarcă un detergent cu enzime, esterul malonic utilizat în sinteza de produși organici, coloranți de dispersie pentru fibre sintetice, emailuri carbamidice colorate, cerneluri, grund incolor și rășini alchidice.

VITRINA NOUĂȚILOR

La întreprinderea „Libertatea” din Sibiu au fost realizate numeroase sortimente noi de stofe fine, moderne, de calitate superioară, pentru costume și pardesie, aflate acum în producție de serie. Atrag în mod deosebit atenția stoffele pentru costume bărbătești, apreciate mai ales prin finisajul lor superior. Aceste stofe sînt realizate din lînă indigenă, prelucrate chiar în întreprindere, ceea ce din punct de vedere economic înseamnă o importanță redusă a prețului de cost.

O NOUĂ UNITATE INDUSTRIALĂ

Pe platforma industrială a Combinatului de prelucrare a lemnului din Tg. Jiu a fost dat în funcțiune un nou obiectiv — fabrica de plăci aglomerate din lemn. Dotată cu utilaje moderne, de înaltă productivitate, noua capacitate industrială va utiliza ca materie primă deșeurile de fabricație rezultate de la celelalte secții, contribuind astfel la creșterea indicelui de prelucrare și valorificare a masei lemnoase.

Volf Tamburu la 60 de ani
UN MARAMUREȘAN...

S-ar putea ca un manual de istorie de clasa a V-a să amintească, prin cuvinte numărate, că pe meleașul care se numește Sighet s-a așezat cu sute de ani în urmă evreii și că în timpul celui de al doilea război mondial existența așezării evreiești de pe acel meleag a fost curmată; a pierit în lagărele naziste, în camera de gazare și pe ruguri.

Nu este însă posibil și nu se poate presupune că o dată cu trecerea timpului nu se va găsi un strănepot al unui salvat de cataclism, al unuia ce a supraviețuit neînchipuit. Cert este, că acest strănepot va dori să afle cum au trăit strămoșii lui, să asculte ecoul topoarelor grele cu care au doborât pădurea pentru a face loc satelor și orașelor, să simtă mirosul de pămînt reavăn în care au înfipt cușitul plugului, să audă mugetul vitelor crescute de ei. Sigur este că va da frîu liber curiozității de a simți căldura respirației strămoșilor, de a auzi melodiile ce le cîntau cînd tălau drumuri pentru care supraîncărcate cu snopi de grîu sau pentru docarele boieresti; să vadă aievea pe acei evrei cu bărbi și percuini, învelșiți în saluri de rugăciune, acoperînd cu ele sfintele filactere în timp ce minau bîni, vorbindu-le în românește și rostind în același timp în limba sfințită versete de psalmi. E de neînchipuit că un asemenea strănepot să nu scotocească peste tot, să nu caute urmele opincilor străbunilor lui, umbrele cizmarilor, croitorilor, dogarilor, curelarilor, tînicigîștilor și stolerilor, în întinericul atelerelor, tremurul celui ce se strecura prin apele reci ale Tisei, ardoarea iubirii pe virfurile stogurilor de fin, mișcarea aripilor unei ciorte speriate care-și luase zborul „cu o nucă în cioc”, „trădăturile rotunjite și părul creș” al fetelor ce purtau nume ca: Ghitel, Seirl sau Esther. Este întru totul sigur că va dori să asculte dezbaterile din renumitele Ieșivot, vuietul disputelor dintre grupările hasidice, să se încălzească la focul cu care se rugau străbunii și să rămînă perplex cum „un polifist în uniformă se strecoară în sinagogă pentru a prinde sfîrșitul rugăciunii”.

Un asemenea strănepot nu se va mulțumi cu fum, zgură și schelete. Nu încapă încoială, că va dori să îmbrace din nou oasele cu carne, mușchi și nervi, să facă așa ca singele să curgă din nou în vine, să simtă pulsul vieții. Dacă un asemenea strănepot va dori toate acestea — și este sigur că le va dori — va fi nevoit să se adreseze celui mai tinăr prozator de limbă idiş din țara noastră, nu va putea ocoli pe Volf Tamburu, care îi va da răspuns la căutările lui.

Și fiindcă e așa, este o datorie să amintim că Volf Tamburu ocupă un loc de cinste în proza idiş de peste 40 de ani; că în 1937 a apărut primul lui volum de povestiri intitulat „În fața ușii” la Cernăuți; în 1940 un al doilea volum de povestiri „Locul meu de baștină”, la Sighet; în 1947, romanul „Primăvară fără soare” iar în 1948 povestirea „Moise”, ambele la Arad; iar în 1975 un volum ce cuprinde patru romane sub titlul comun „Maramureșeni” în editura *Kriterion* din București.

Și pentru că acolo unde e vorba de literatură e vorba și de peregrinări, Volf Tamburu a băut din plin din acest pahar iar acum cînd împlinește vîrsta de 60 de ani, la jumătatea drumului vieții, îi dorim să albească parte de durerile facerii pînă la adînc bătrînețe, pentru a dăruii cititorilor noi și noi „maramureșeni”.

H. GOLDENSTEIN

Cînd s-a produs ieșirea din Mișraim?

(Urmare din pag 1)

om cu numele iudaic. Să fi fost oare Ianhianu, Iosif? Se știe că Amenhotep IV a favorizat în Mișraim o revoluție religioasă monoteistă; s-o fi făcut el tocmai sub influența învătăurii micului trib iudaic așezat în Mișraim de către puternica lor rudă Ianhamu? La Viena există un papirus cu următorul text: „Asiaticii, ale căror orașe au fost pustiite, care trăiesc aiomida caprelor sabbatice în munți, vin să se așeze în Mișraim în felul în care au făcut-o părinții părinților lor de la începutul începuturilor.“ Textul purta inițial imaginea lui Amenhotep IV, dar imaginea a fost ulterior rasă și înlocuită cu aceea a lui farao Horemheb, cel care a lichidat definitiv „erezia” religioasă (monoteistă) a predecesorului său.

Nu prea demult însă s-au descoperit în jnuit ruinele orașului Pi-Ramses. Cărămizile clădirilor din acest oraș (pomenit și de textul biblic), poartă pecetea lui Ramses II. Iată de ce astăzi majoritatea cercetătorilor văd în acest farao pe unul dintre domnitorii cei mai pasionați pentru clădiri colosale, capabil să fi sluit sute de mii de oameni să muncească la construirea orașului ce urma să-i poarte numele.

Dacă vrem să vedem în Ramses II pe acela care a înrobii triburile iudaice pentru a avea mină de lucru lefină pentru construcțiile sale, se nasc iarăși o serie de probleme. Din Epoca Habiru și pînă la Ramses II s-au succedat pe tron nu mai puțin de cinci domnitori, iar Biblia vorbește numai despre doi. Dacă, așa cum face astăzi majoritatea istoricilor, admitem că farao al lui Iosif a fost Sethi I, tatăl lui Ramses II, se pune o altă serie de probleme. Sethi I, ca și Ramses II de altfel, este unul dintre crimiitorii a căror domnie este astăzi cea mai bine cunoscută.

Să facem însă un pas mai departe, respectiv mai aproape în timp. Urmasul lui Ramses II a fost fiul său, Merneptah. Din timpul domniei acestuia, posedăm două documente de o excepțională importanță. Primul este un text gravat pe templul mortuar al lui Farao de la Teba. Textul enumeră orașele din Canaan pe care farao le-a cucerit spunînd între altele: „Ghezerul a fost ocupat, Ienoamul nu mai există...“ și pomenește mai departe de distrugerea triburilor iudaice.

Al doilea document, vestitul Papyrus Anastasi, este o scrisoare a unui funcționar de graniță către Merneptah. El raportează: „Am terminat cu trecerea triburilor Shasu din Edom (sudul Canaanului) prin fătoarea lui Merneptah, înspre regiunea Sucot, aproape de bălțile de la Piton (ambele numiri apar în Biblie!) pentru ca să trăiască și să-și pască vitele pe domeniile lui farao“.

Ce rezultă de aici? Rezultă, pe de o parte, că în timpul lui Merneptah numeroase triburi iudaice au venit să se așeze în Gaozen. Pe de altă parte, rezultă că farao a învins niște triburi iudaice. Este semnificativ că toate celelalte denumiri enumerate de Merneptah poartă semnificativ care caracterizează orașele și numai cuvîntul care definește triburile învinse poartă semnificativ hieroglic folosit pentru trib, popor, și nu pentru oraș.

Iată că stăpînirea lui Merneptah se caracterizează prin încă un fapt important. Sub domnia lui, influența triburilor iudaice se accentuează în Mișraim. Se știe că prim ministru al lui Merneptah a fost un iudeu cu numele de Benmazana, fiul lui Jopa, iar în perioada tulbură care a urmat morții domnitorului, iudeii au ajuns chiar să ridice pe unul de-ai lor pe tron: numele lui este Irsu. Fără îndoială că în această epocă triburile iudaice primite în Mișraim sub Merneptah au avut condiții prielnice de dezvoltare.

A urmat însă reacția: pe tron s-a suț Ramses III, care a luat măsuri energice pentru a curma influența străinilor la curtea lui farao. Și încă un fapt interesant: acest Ramses III, fondatorul unei noi dinastii, a vrut atât de mult să reînnoie glorioasă tradiția a lui Ramses III, încît și-a botezat toți copiii cu nume purtate de fiii acestuia, ba chiar și dregătorii de la curte au trebuit să ia numele purtate de predecesorii lor de la curtea marelui farao. Este oare de mirare dacă și în tradiția mozaică amintirea celor doi Ramses s-a confundat? Acest Ramses III este fără îndoială acel „farao care nu-l mai cunoștea pe Iosif”, indiferent dacă el se chema, în textele antice ale fărții, Benmazana sau Irsu.

Iată deci cum treptat, treptat, din cea-ța timpurilor începe să se concretizeze substratul istoric care confirmă adevărul epopeii ieșirii din Mișraim.

PESAH 5736 פסח תשל"ו

Sărbătoarea libertății

Nimic nu e lăsat la voia întâmplării. Pînă și aranjarea mesei e riguros prestabilită, totul fiind încărcat de simboluri, ideea centrală fiind libertatea.

Pe masa de seder se află trei bucăți de mațot puse una peste alta, un ou prăjit și un os (menit a aminti mielul pascal și sărbătorile din perioada Templului), o farfurioară cu apă sărată (ca simbol al lacrimilor evreilor), maror (lăptucă sau hrean) și haroset, o pastă făcută din me-

Pagină de titlu a unei Hagade tipărită la Amsterdam în anul 1695

Alte întrebări la cele patru...

— De ce în seara de seder există obiceiul de a îmbrăca veșmint alb, ca la Roș Hașana sau Iom Kipur?

— Veșmintul alb e simbolul purității: capul familiei, în seara de seder, se îmbracă în alb precum odinioară marele preot, căci și el oficiază o slujbă religioasă. Afară de aceasta, albul simbolizează bucuria, de aceea e folosit și la nunți.

— De ce copilul, în „Ma niștana”, întreabă pentru ce în seara de Pesah se mănîncă mațot și ierburi amare, deși pînă în clipa cînd întreabă nu a avut prilejul să vadă acest lucru?

— Se pare că în timpurile străvechi, sederul avea loc după cină, încît copilul putea pune aceste întrebări în cunoștință de cauză. Ulterior, ordinea mesei de Pesah s-a modificat, dar întrebările au rămas la începutul sederului.

— De ce s-a schimbat ordinea originală a mesei de seder, care parea mai logică?

— Pentru că e mai dificil să fii trează atenția copiilor după cină. Or, întregul ceremonial este menit a suscita interesul și atenția acestora.

— De ce în „Ma niștana” nu figurează nici o întrebare despre cele patru cupe?

— Pentru că, chiar în vremurile străvechi, cînd sederul avea loc după cină, copilul nu vedea cele patru cupe și deci nu putea pune o asemenea întrebare.

— De ce, în cursul sederului, povestea ieșirii din Mișraim pornește de la un verset al Deuteronomului (26 — 5 — 8) și nu, cum ar părea mai logic, de la versetele cărții Ieșirii?

— Pentru că textele Ieșirii conțin numele lui Moșe, iar înțelepții noștri au vrut să evite ca versetele unui muritor, fie el chiar și Moșe „tatăl profesorilor”, să fie asociat sentimentelor de recunoștință pe care le exprimăm în seara de seder Atotputernicului și numai lui.

— De ce pe masa de seder se pun trei bucăți de mațot?

— Două mațot corespund celor două piine care se află pe masa de șabat și în alte sărbători. A treia se adaugă pentru binecuvîntarea specială a azimei, care se rostește peste o mațot ruptă în două.

Pesah, sărbătoarea primăverii și a speranței, dar în primul rînd a libertății, ne face să considerăm luna Nisan prima lună a anului, luna care celebrează ieșirea din Mișraim, liberarea din robie.

De multe secole, pe lungul și anevoiosul drum al existenței noastre, sărbătoarea de Pesah înseamnă, cu fiecare an, o etapă nouă, așază un nou jalon pe calea încrederii și a speranței.

Muncile silnice la care evreii au fost supuși de Farao pentru a-și ridica mărețele sale construcții le-au inspirat gîndul de a construi o lume mai bună, în care ura și asuprirea, vrajba și minciuna să nu-și mai afle loc — aspirație legitimă a oricărui om. Așadar, grelele munci nu i-au abrutizat ci, dimpotrivă, le-au dat prilejul de a transfera ideea de grandios asupra sferei spiritualului.

De mii de ani, începînd din seara de 14 Nisan — vreme de șapte zile în Israel și opt zile în comunitățile din împrăștiere — evreii credincioși sărbătoresc eliberarea din robia faraonică. Ziua întâi și a șaptea (primele două și ultimele două în Diaspora) sînt iom tov (zile de sărbătoare), celelalte sînt hol hamoad (zile intermediare, în care lucrările sînt permise).

Întreaga sărbătoare — cu toate datinile ei, care sînt porunci divine — e menită să ne aducă aminte că Dumnezeu a eliberat poporul Său din robia faraonică.

Pesahul a fost respectat din cele mai vechi timpuri. Sărbătorirea lui este menționată în cartea biblică a lui Osea și în cărțile Regilor. Iosephus Flavius ne vorbește pe larg despre sărbătorirea Pesahului de către mulțimile adunate în Orașul Sfînt spre a luat parte la jertfiera mielului pascal. El apreciază că în anul 65 mulțimea credincioșilor ajunsesse la „nu mai puțin de trei milioane“.

Faptele sînt confirmate și în Talmud (Pes., 64 b): „Atunci cînd regele Agripa a dorit să afle cît sînt de numeroase jertfele pe care evreii le aduceau cu prilejul sărbătorii de Pesah, a constatat că mulțimi imense de credincioși se adunau pentru jertfiera mielului“.

În Mișna (Pes., 10, 5) ni se explică astfel porunca de a se sacrifica mielul și de a se consuma azimă nedospită (mațot) și burieni amare (maror): mielul se jertfește pentru că Dumnezeu a făcut un „salt” peste casele evreilor însemnate cu singele mielului, spre a le feri de pedeapsa divină care lovea întîii-născuții, iar azima va fi nedospită pentru că i-a scos din Mișraim: „Azime să mînceai șapte zile și să nu se găsească la tine piine dospită, nici dospitură în toate hotarele tale“. (Ieșirea, 13, 7). În sfîrșit, burieniile vor fi amare spre a le aminti că robia faraonică le-a făcut viața amară: „Și le făceau viața amară prin munci grele, la lut, la cărămidă și la tot felul de lucru de cîmp, și prin alte felurite munci, la care-i sileau cu strășnicie“. (Ieșirea, 1, 14).

Odată cu distrugerea Templului, obiceiul jertfirii mielului pascal s-a stins, deși nu este exclus ca el să fi continuat a dăinui în unele cercuri, în forme modificate. Celelalte ritualuri și ceremonii de Pesah au continuat însă a fi respectate.

Casa credinciosului se curăță atent, în ajun de Pesah, de orice rămășiță de hamet (aluat dospit). Astfel se împlinește, în fiecare an, în casele noastre, prescripția Torei: „Să depărtați din casele voastre dospitura“ (Ieșirea, 12, 15).

Momentul culminant care are loc în locuința fiecărui credincios este sederul, în prima și a doua seară de Pesah (seder = ordine). Acest moment se întemeiază pe porunca dată părinților de a povesti copiilor despre eliberarea din Mișraim: „În ziua aceea să spui fiului tău și să zici: acestea-s pentru cele ce a făcut Domnul cu mine, cînd am ieșit din Mișraim“ (Ieșirea, 13, 8).

Mișna (Pes., 10, 4) formulează patru întrebări pe care copilul este ținut a le pune părintelui său și la care acesta trebuie să răspundă „potrivit cu inteligența fiului“.

După cum am arătat, seder înseamnă ordine, deoarece întreaga ceremonie decurge după o anumită ordine, cu indicarea răspunsurilor ce trebuie date (culese din diferite surse rabincice) și însoțite de cîntări și povestiri din Hagada, menite a ține trează atenția copiilor și a-i instrui.

re, nucii și vin, care sugerează lutul pe care străbunii noștri îl frămîntau în Mișraim.

Urînd ordinea tradițională, sederul începe cu un kidus, care-l slăvește pe Dumnezeu pentru libertatea pe care ne-a dăruit-o, continuă cu spălarea minilor — vechea practică a purificării rituale înainte de a începe masa — apoi se moaie pătrunjelul în apă cu sare, se ascunde afikoimen-ul și se trece la lectura Hagadei. După care urmează o nouă spălare rituală, înainte de a se frînge azima, a se recita mozi și a se consuma mațot și maror în amintirea unei practici din vremea Templului. Spre sfîrșitul sederului, se deschide larg ușa spre a se înțelege că e o seară de veghe; se întîmpină o oaspe de vază, profetul Eliahu, cel ce, după tradiție, vestește ziua împlinirii idealurilor mesianice: „Acesta a fost noaptea de veghe a Domnului pentru scoaterea lor din Mișraim, și pe această noapte de veghe pentru Domnul o vor păzi toți fiii lui Israel din neam în neam“ (Ieșirea, 14, 42).

Afî în clipele grele, cit și în cele tînite, cele patru cupe de vin ridicate în amintirea „vremurilor libertății noastre“ au simbolizat încrederea neclintită în viitor. Și cum n-ar fi astfel, cînd la sederul familial, împodobit cu toate măturile tradiționale, se comentează îndelung miraculoasa istorie, aducîndu-se mulțumiri divinului strateg, a cărui atotputernicie nu s-a dezmințit nicicînd?

Acesta sărbătoare care — simbolic amănunt! — fixează în calendarul nostru datele tuturor celorlalte sărbători, e în fiecare an prilej de meditație asupra învățăturilor ei, afî spre propria noastră edificare cît și spre aceea a urmașilor noștri care ne întreabă, în patru rînduri, despre rosturile și specificul aceluia serii.

Dar mai e un aspect. Din lectura textelor tradiționale privind episodul pe care-l sărbătorim, știm că miracolul a avut loc numai cu condiția de a accepta și de a ne însuși morala iudaică. Și aceasta, în scopul de a proclama valoarea omului și a demnității umane în mijlocul unei lumi pe atunci copleșite în idolatrie și în barbarie.

De atunci au trecut milenii. Lumea s-a schimbat, dar imperativul salvării și incidența opțiunii a rămas la fel de actuale. În zilele noastre, preceptele Torei rămîn un element indispensabil de rațiune, de cumpătare și de bun-simț, un factor de echilibru.

În spiritul Torei, credinciosul poate trăi în societatea modernă și în același timp în respectul propriei sale tradiții religioase.

HERȘL-FILOZOF

S-a întâmplat odată că unul dintre oamenii tirgului a câștigat lozul cel mare. Așa, din senin, pe nepusă masă, când nimeni, nici chiar el, nu se așteptase. A fost ceva de pomină, care a tulburat apele malcome ale vieții despicându-le parcă în două: „Căutare a murit în anul în care a ieșit câștigul cel mare”. Ori: „S-au logodit cu vreo doi ani înainte să fi ieșit lozul cel mare”. Evenimentul intrase în mitologia tirgului, devenise un moment de referință. Intimplarea ar merita povestită în toate amănuntele, începând cu menajamentele folosite de domnul Graur, colectorul loteriei, când a fost să-l încunoișteze pe marele norocos. După ce s-a informat temeinic dacă respectivul nu suferă, Doamne ferește, de inimă, domnul Graur s-a deplasat în persoană la domiciliul acestuia și după ce au vorbit vrute și nevrute l-a întrebat așa, hodoronc-tronc, fără nici o legătură: „Ce ai spune d-ta dacă ți-ar ieși la tragere nu cine știe cit, doar acolo cițiva gologani?” Și tot așa, negrăbit, cu precauțiune, într-un crescendo savant, i-a adus la cunoștință ceea ce n-avea rost să-i ascundă. Până la un punct, scena atea atemănări cu acelea în care se vestea o nenorocire, de pildă un deces, căci în tirg se considera că nu numai nenorocirea, dar și fericirea, dacă e excesivă, poate fi fatală.

Dar, bag de seamă, iar m-am luat cu vorba și nici măcar nu v-am spus numele norocosului. Dar poate nici nu e nevoie. Mai tîrziu nu văd la ce v-ar folosi, apoi nu are rost să vă obosească memoria — și așa îmi închipui că ațeei destule pe cap. În al treilea rînd, norocosul își doarme de mulțitor somnul fără rise, fără să fi luat cu sine nici un singur bănuț. De altfel, cu mare lucru nu s-a ales nici în viață din toată povestea, căci s-a găsit un ginerel priceput care să-i toace bănetul. De inimă rea, socrul s-a îmbolnăvit și din asta i s-a tras și moartea, cel puțin așa spunea lumea iar dacă e s-o credem, pină la urmă precauțiunile domnului Graur s-au dovedit zadarnice. Adică, nenorocirea lui tot din acel noroc nemeapomenit i s-a tras. În legătură cu asta, Herșl-filozof, căci de fapt la el am vrut să ajung, obișnuia să povestească intimplarea cu acel slujitor al unui pașă din Istanbul — el spunea Stambul, dar e același lucru — pe care stăpînul l-a trimis să-i tirguiască mirodenii. Slujitorul a dat fuga în piață și acolo inghesuindu-se în mulțimea de gură-cască, a simțit deodată că o mină înclăștată îl cuprinde. Întorcîndu-și privirea, a zărit Moartea rinjită, făcîndu-i semn s-o urmeze... Îngrozit, a luat-o la fugă și aruncîndu-se la picioarele stăpînului l-a rugat să-l scape. Milos de felul său, sau poate că avînd trebuință de acest slujitor, pașa i-a dat un cal iute și l-a îndemnat să se ascundă la reședința de vară, aflată la celdalt capăt al împărăției. Slujitorul i-a sărutat mina plină de recunoștință, a încălecat fără zăbavă și a călărit două zile și două nopți, pină a ajuna la acel palat unde n-a mai apucat să părăndă, căci un perete s-a prăbușit peste el strîrînd deopotrivă cal și căldreț. Aflînd despre asta, stăpînul a întrebat Moartea de ce nu l-a luat pe slujitor în piață, cînd îl avea în mină? „Cînd l-am văzut inghesuindu-se la Stambul, m-am mirat că e încă aici, căci două zile mai tîrziu aveam de ce el înfîlîrea la celdalt capăt al împărăției...” Așa povestea Herșl, căruia unii îi spuneau „filozof” iar alții pur și simplu duceau un deget la timpă, că acolo la el ceva adică nu e în regulă.

Cîteva timp, intimplarea cu lozul cîștigător l-a plasat pe acest altminteri obscur locuitor al tirgului în centrul atenției. Jumătate din vestele tirgului, și anume aceleași care pină atunci făcuseră zile amare bărbajilor că zvrîră banii pe lozuri, le făceau acum zile fripte că toată lumea cîștigă la loterie, numai ei nu sînt în stare de nimic. „Femeia nemulțumită e nemulțumită de orice”, răspundea Herșl, căruia, dincolo de aparență placidă, de om absent, nimic nu-i scăpa. Știa tot ce se întimplă, inclusiv cum îl blestemau femeile că e un șmecher fără pereche, bani pentru lozuri știe să ia de la oamenii nevoiași dar cîștigurile le duce tot celor bogăși. Căci nu știu cum se făcea că de cîștigat tot aceștia cîștigau. E adevărat, nu chiar cîștigul cel mare, așa o intimplare nu s-a mai repetat, dar o terminație sau chiar mai mult, tot celor cu bani le ieșea. Și cine era de vină de această strigătoare nedreptate? Cine altul decît Herșl-filozof, roșcovanul mărunt, cu pleoapele roșii, umflate de o conjunctivită netratată? Acesta și neajutoratul de bărbat, care pe ce pune mina iese anapoda...

„Eu ce pot să fac, madam Krenjă, dragă, eu îți pun în mină lozul... Lingura, însă, e treaba dumitale...”

— Ce lingură, Doamne păzește? întrebă răstită femeia. Ce, eu îți cer supă de pasăre?

Atunci Herșl-filozof îi spunea povestea cu turcul acela sârman și veșnic flămînd, care într-o noapte a visat pilaf. Dar nu o strachină, ci un cazan întreg de pilaf, dulce și aromat. Cînd, bucuros peste măsură de norocul ce a dat peste el, bietul om a dat să se înfrupte din mîncarea aleasă, a băgat de seamă că nu are lingură. De supărare, s-a trezit. A doua seară, prevăzător, și-a pregătit o lingură la căpătii. „Deci, vezi mata, dragă madam Krenjă, n-a mai visat pilaf” încheia trist Herșl-filozof, care pleca petrecut de blestemele femeii care, nu se știe de ce, socotea că roșcovanul și-a ris din nou de ea.

În realitate, Herșl nu râdea de nimeni. Era prea trist sau prea înțelept pentru asta, ceea ce e cam același lucru. Era un sceptic, și această trăsătură a firii sale nu se cam potrivea cu meseria lui de vînzător de iluzii. În vreme ce tirgul întreg fusese contaminat, ca de o boală ciudată, de febra cîștigului cel mare, el, Herșl-filozof, rămăsese imun. „Eu sînt ca fînjarul care poartă în sine microbul malariei, pe care o dă altora, el însă nu e scuturat de călduri”, ar fi spus unui amic de încredere. Dar nu garantez că a spus-o chiar așa, eu n-am fost de față, nu știu. Nici măcar nu știu dacă a avut un asemenea amic.

Acum, cînd după ațita amar de vreme mă gîndesc la el, de un singur lucru sînt sigur — că a fost un sceptic. „Plăcinta din vis e vis și nu plăcintă”, obișnuia el să citeze, în loc de proverb, în atenția celor cu mîntea înfierbîntată, care în plicțiseala punctată de biziitul muștelor urzeau planuri în legătură cu banii ce-i vor cîștiga la loterie. „Poți să spui și să reapeși mereu halva, cu asta însă gura nu fi se îndulcește” era, pare-mi-se, tot o vorbă a lui.

Să ne mirăm, dar, că afacerile îi mergeau ca racul, mai cu seamă cînd, de voie sau nevoie, tirgul s-a mai lăcut de febră? Că a murit neștiut, iar în urma lui nu au rămas decît cîteva bilete colorate, din care bineînțeles nici unul nu a ieșit cîștigător?

VICTOR RUSU

Un om al gîndului înalt și al faptei

de dr. GERHARDT N. RIEGNER
Secretar general al Congresului Mondial Evreiesc

Revista noastră a anunțat, la vreme potrivită, decenul lui Aaron Steinberg, unul dintre conducătorii prominenți ai Congresului Mondial Evreiesc.

Recent, ne-a parvenit cuvîntarea pe care d-l Gerhart N. Riegner, secretar-general al Congresului Mondial Evreiesc a rostit-o la mîtingul ținut la Londra în amintirea dispărutului — și din care reproducem:

Ne-am adunat aici spre a cinsti amintirea unui om care a fost pentru mulți dintre noi nu numai un prieten, dar și un învățător, un om pe care l-am iubit și l-am prețuit. În acest loc, timp de 25 de ani, zi de zi, asistat de devotata lui colaboratoare și prietenă d-na A. Klausner, Aaron Steinberg a lucrat pentru binele poporului evreu. În această casă, fiecă cărămidă poartă amprenta spiritului său.

E greu ca în cîteva minute să vorbești despre o asemenea personalitate, despre un om atât de înzestrat, interesat de atât de multe, mai ales cînd pozezi despre el amintiri atât de bogate și atât de vii. Am avut fericirea să-l întîlnesc de multe ori și să stau de vorbă cu el, atât aici la Londra, cit și la Geneva, New York, Florența, Montevideo, Alger sau Israel.

Voi încerca să spun cîteva cuvinte despre Aaron Steinberg omul, evreul, conducătorul Congresului Mondial Evreiesc.

Descindea dintr-o familie de evrei din Rusia, cu care oricare dintre noi s-ar mîndri. Era o fire caldă, deschisă oricărei ființe umane, adînc religios, dar tolerant față de opiniile altora, pe care căuta să-i convingă numai prin exemplul său personal. Mai presus de orice, avea un respect pentru orice ființă umană și o capacitate de a stabili rapid legături de prietenie.

Concepțiile sale erau umaniste. Era doctor în drept și autor de lucrări juridice importante. În tinerete, predase filozofia la Universitatea din Petersburg. Mai tîrziu a publicat un important studiu despre ideea de libertate la Dostoievski, a tradus în germană Istoria erelor a lui Dubnov, a fondat revista Sociologia iudaică, a editat, din însărcinarea U.N.E.S.C.O., Istoria dezvoltării științifice și culturale a omenirii.

Era înzestrat și cu mari daruri artistice, a scris romane, nuvele și piese de teatru. Cu un cuvînt, a fost o personalitate multilaterală și un mare erudit. Totuși, n-a trăit într-un turn de fildes, ci a participat permanent la viața spirituală și intelectuală, căutînd să influențeze evenimentele.

Acum, cîteva cuvinte despre Aaron Steinberg evreul. Concepția sa despre iudaism era universalistă, atotcuprinzătoare. Admitea toate formele de gîndire iudaică, avea o atitudine pozitivă față de orice aport creator la viața evreiască.

Bar Mițva la Bacău

La sinagoga „Weisman” din Bacău a avut loc ceremonia de Bar-mițva, majorat religios, a lui Iulian Goldfeder, cursant la Talmud Toră. Au participat părinții și rudele sârbațilorului, enoriași și conducerea comunității, în frunte cu d. Elserman. Cu toții au adresat felicitări noului Bar-mițva, precum și părinților și bunicilor acestuia.

Pentru el, iudaismul era piatra de incercare, criteriul de apreciere a oamenilor, a ideilor.

Contribuția sa la activitatea Congresului Mondial Evreiesc a fost decisivă. Încă în timpul ultimului război mondial, Aaron Steinberg a adunat în jurul său mai multe personalități de seamă ale vieții evreiești pentru a pregăti programul post-belic al poporului evreu. Aici s-au născut ideile cele mai revoluționare, cele mai fecunde, cum ar fi conceptul juridic de crimă împotriva omenirii, care a stat la baza procesului dela Nürnberg; tot aici s-a născut ideea compensațiilor colective, a reparațiilor care trebuie acordate victimelor după prăbușirea Germaniei hitleriste, ideea unor noi relații cu bisericile creștine, cu lumea a treia etc. Aaron Steinberg a fost unul dintre primii care a înțeles aceste idei și care a activat pentru realizarea lor.

Încheind, voi spune că poate cea mai extraordinară calitate a sa a fost independența. A fost un om cu judecată proprie, care s-a străduit să-i facă pe cei din jur să gîndească, să vadă clar consecințele ideilor și faptelor lor, să nu imite pe nimeni, să înțeleagă și să iubească libertatea. Acesta este, cred, principalul mesaj pe care ni l-a lăsat.

A fost un om, un exemplu rar al spiritului universal evreiesc.

DECESE

În perioada 26 martie — 10 aprilie 1976, în cimitirile Comunității evreilor din București au fost înhumați:

Israel Gheron (84 ani) str. Risuri 1; Mathilda Lustig (74) Rahovei 166; Leon Asehenasy (72) Dristor 97—119; Smil Cesplie (98) Maximilian Popper 45; Adolf Feenyvesi (64) Constantin Nacu 7; Huna Frisberg (89) Alea Gornești 3; Rebeca Cohn (71) Carp 22; David Herman (75) Cantemir 80; Michel Heinrich Landwehr (68) Intrarea Forestierii 10; Pincas Schoenfeld (78) Moșilor 78; Beti Pitsch (74) Eugen Carada 7; Rebeca Doliner (78) Lipșeani 19; Bernhard Leibelsohn (82) Rîndunelelor 13; Malca Ioinovici (84) Alea Zăvideni 1; Isidor Cohn (82) Depărăteanu 5; Neti Gril (71) Bateriilor 37; Iție Cohn (72) Macarului 10.

Anuș, soție, Arnold, fiu, Mery, noră, Soranica și Mirela, nepoate, precum și celelalte rude, anunță cu profund îndurerare că la 5 februarie 1976 a încetat din viață, după o lungă și grea suferință, scumpul și neuitatul nostru soț, tată, soț și bunic

UȘER ȘEINFELD
în vîrstă de 63 ani,
din Botoșani

Îi vom păstra cu pietatea amintirea.

Cu profundă durere, Ety, soție, Heinrich, tată, frații din Israel precum și întreaga familie, anunță că la 1 martie a.c. s-au împlinit 30 zile de la pierderea scumpului și iubitelui lor

ISAC ROSENFELD
49 ani
Tg. Ocna

Îl plîngem și nu-l vom uita niciodată. O lacrimă și un gînd pios pentru sufletul său.

Mulțumim pe această cale tuturor celor care au fost alături de noi la această grea lovitură.

Cu aceeași pietate, familia anunță că în aprilie 1976 se împlinesc 50 de ani de la decesul distinsului nostru părinte MAX PINELES, 9 ani de la decesul veneratei noastre mame RACHEL, decedată la vîrsta de 39 ani, 61 ani de la moartea Luminoaselor figură a fraților noștri JACQUES și LOUIS-ERNEST, decedați la 42 și 19 ani.

Conducerea și enoriașii sinagogii „Kahane” din Iași anunță cu regret încetarea din viață a fostului său contabil

WORY ȘVART
originar din P. Neamț

și exprimă și pe această cale sincere condoleanțe familiei.

Între ingratitude și mistificare

Faceți cunoștință:

Doamna Rozalia Haimovici, care a împlinit o sută de ani...

Abia i-am trecut pragul și au și început reproșurile:

— Vai de mine, ai uitat *mezuză*! E acolo!... mai sus!... Și de ce ți-ai scos palaria? Uite, alege-ți de pe măsua de la intrare, un *kopâl*.

Iar după ce am intrat:

— Așa! Frumos! Vă ocupați de tinerii de 90 de ani și neglijați o centenară!

Eram la Brăila și aflasem de un eveniment local: o membră a Comunității evreilor, doamna Rozalia Haimovici, își serba centenarul.

Cu octogenari am mai stat de vorbă. Cu nonagenari chiar. Era primul centenar din viața mea. Am mărturisit-o.

— Și eu, tot pentru prima dată în viață împlinesc o sută de ani! mi-a spus, zîmbind, doamna Haimovici.

Vedeți, dar că un centenar nu presupune și un om sfârșit.

Comunitatea a socotit-o un eveniment al obștii. A venit o delegație s-o felicite: domnul Haim Leibovici, președintele (cu o splendidă azalee), Moise Croitoru, ofițiantul Templului și Carol Calman, efor, doamna Gropper, profesora de ebraică, domnul Goldstein, muncitor la „Progresul”, cu soția. Au venit apoi, pe rând, aproape toți membrii Comunității și mulți dintre conlocuitorii, să-i dorească cel puțin încă douăzeci de ani buni, spre a împlini urarea tradițională.

Pe masă, lângă fiotul ei, *Sidurul* bilingv al lui A. S. Gold, alături de proaspătul număr al *Revistei culturii mozaic* deschis la medalionul nonagenarului Gălățeanu, pe care îl marcase cu creion roșu. Centenară tocmai freca unul din cele două sfeșnice arhaice.

— Le pregătiți pentru sărbătorire?

— Nu, pentru vineri seara!

— Dar e abia miercuri!

— Așa le pregătește eu, din vreme!

— Se teme să n-o lase într-o zi memoria! Îmi sopteste doamna Ides Goldstein, vara soțului ei, cea care, cu minerie și cu atenție de soră, de fiică, de mamă, „o fereste ca pe ochii din cap”.

Nu numai sfeșnicele le pregătește din vreme:

— Ida, ai fost la piață? Ai cumpărat o găină?

De la începutul săptămânii pregătește o pasăre pentru vineri, când vine hahamul de la Galați.

— Nu, nu sînt din Brăila, dar mă aflu la Brăila de mai mult de optzeci de ani, așa că îmi dai voie să mă socotesc brăileancă!

S-a născut la Focșani, la 2 februarie 1876, cinci ani după Comuna din Paris, un an înainte de războiul de independență al României, douăzeci și unu de ani înainte de afacerea Dreyfus. S-a născut odată cu teatrul lui Goldfaden... Tatăl ei, Ghidale Schlesinger, a fost cerealist. Ea a urmat și școala primară și liceul, lucru rar pe vremea aceea, căci doar nu era băiat!

La 18 ani a venit s-o ceară în căsătorie un om de seamă, un contabil, domnul Isidor Haimovici. Venise tocmai de la Iași.

— Cum de m-ai ales pe mine?

— Am aflat ce învățată ești!

— Dacă vrei să mă iei, te muți aici, la Focșani!

— Ba te muți tu, cu mine, la Iași!

Pentru atîta lucru era să nu se facă nuntă. A intervenit un vecin, un bătrîn:

— Nici ea să nu meargă la Iași, nici el la Focșani. Amîndoi să se ducă la Brăila!

— De ce anume la Brăila?

— Am văzut un anunț în gazetă: se caută la Brăila un contabil.

Tatăl Rozaliei a tresărit: Brăila e „capitală” cerealiștilor!

Au făcut nuntă, s-au mutat la Brăila și a început o căsnicie care și azi ar fi continuat fericită dacă soțul ei, îndată după nunta de aur, nu s-ar fi grăbit să părăsească lumea aceasta.

— A fost multă vreme președintele Templului coral (cel din Brăila), era a doua lui casă. El sufla, de Iom Kipur, din *sofar*... A întocmit un calendar pentru... o sută de ani, parcă a simțit că o să am nevoie de el! În fiecare simbătă îmi aducea, de la șil, un musafir la masă, unul din sărmanii orașului ori unul din călătorii pe aceste meleaguri. De Pesah îmi aducea cițiva, în toate cele opt zile. În fiecare iarnă se ducea la școala Schwartzmann, la gimnaziul Schäfer, la școala de fete „Baroneasa de Hirsch”, alegea zece fete și zece băieți, îi ducea la croitoreasă, la croitor, îi îmbrăca de ziceai că-s printese și prinți...

Doamna Haimovici vorbește numai de soțul ei, dar vecinele care s-au adunat în jurul nostru intervin cu energie:

— Să spună și de ea! Că nici ea n-a stat degeaba!

Mai puțin ea, mai mult vecinele povestesc despre dînsa că era membră în toate societățile locale, la Peixotto, la Globul Tinerimii, la Crémieux, Ziona, Junimea studiosă... dar în principal la filiala locală a Asociației femeilor evree.

— Lucra de dimineața și pînă seara, nu mai ostenea!

— Cînd mai avea vreme de copii ei?!

Proastă inspirație am avut, pînănd asemenea întrebare. Toți cei din jur au plecat capetele.

— A avut un singur copil. A murit și acela, la opt luni!

De durerea personală au folosit alții, căci de atunci înversunarea ei de a lucra în atîtea societăți. Pînă în urmă cu cițiva ani, încă mai umbla prin case, să depisteze nevoi.

— Brăila a dat o mulțime de oameni de seamă. Ați cunoscut vreunul?

— Rabinul Margulius venea la noi în casă. Și primul și al doilea și al treilea. Venea și dr. Thenen, și dr. Nacht și Avner Kassvan. Veneau dr. Schor, dr. Cohl, doctorul Alexandru Nestoreanu, dr. Leon, dr. Gabé. Pe Mihail Sebastian l-am cunoscut de mic, cînd mergeam la magazinul de modă al mamei sale, în centru... La bibliotecă lui Ury Benador am cumpărat și am schimbat multe cărți... Camil Baltazar a recitat la noi în casa versuri, la o sindrofie de Purim, în scop de binefacere... Nu știu dacă ai cunoscut un tînră zarist de la noi, unul Semilian, scria pînă și la gazetele din București... Da' pe Păstorescu l-ai cunoscut? Și pe Militănu Rusu?

— Pe Sotec-Leteanu...

— De cite ori a stat de vorbă cu soțul meu, discutau despre niște cuvinte... Era și el un fel de contabil, înregistra cuvinte...

— Alții?

— S-au adunat o dată la noi în casă o mulțime de scriitori, mai bătrîni și mai tineri, nu știu ce societate vroiau să facă, parcă n-aveam destule! Era și unul Konrad Bercovici și Leon Feraru — știți, al fierarului din strada Plevnei! —...Să mă scuzi dacă îi cam amestec, poate n-au fost cu toții atunci, poate unii au fost la noi altădată, mai tîrziu, ori am fost noi la ei, dar eu îmi amintesc și de gazetarul S. Albu și de Manuel Menicovici și de Andrei Tudor... Pictorul Maxy s-a născut aproape de casa noastră... Veneau la noi și mulți profesori: și Lazăr Cassvan și Schwefelberg și Nissim Derera... Schwefelberg ne povestea că a fost, la Iași, elevul lui Ion Creangă... Ne-a zugrăvit o dată casa unui Panaite și am aflat pe urmă că nu e zugrav, că e scriitor... Istrati... De-atunci n-am mai schimbat zugrăveala, să avem amintire de la el...

— Acum ce faceți toată ziua?

— Citeșc.

Dacă auzul îi este deficitar, în schimb citește fără ochelari.

Și cîntă. Nu-mi venea să cred, pentru că, tot îndemînd-o cei prezenți, ea n-a dat ascultare. Dar cînd s-a așezat la masă și i s-a turnat un pahărel de Carmel, deodată s-a însuflețit și a început, fără s-o mai îndemne și fără s-o mai poată opri cineva:

A meid iz gechimän sobās tu a rebā...

A cîntat din folclorul evreiesc, din Șulamis, a cîntat în germană, în franceză, a cîntat din folclorul românesc. A cîntat fără vreo sfortare, a interpretat, cu o față radioasă, cu o dicțiune impecabilă. Era fericită!

Cînd s-a plec, intra pe ușă un nou oaspete, venit s-o felicite.

— Să vă fac cunoștință, a zis centenara: domnul Israel Gherman, fost negustor de mărunțisuri; dar e mai mic ca mine, n-are decît 94 de ani!

MARIUS MIRCU

stantă, cî reflexul unei realități de necontestat. Cîntea și loialitatea au caracterizat, în toate împrejurările, pe membrii obștei evreiești din această țară și nici distanța, nici vicisitudinile nu i-au abătut de la această atitudine rectilinie. Din foarte numeroase exemple pe care le avem la dispoziție, să ne mărginim a aminti doar două și anume de exemplul lui Tiktin și Gaster. Amîndoi au fost membri de vază ai obștei evreiești, profund impregnați de cultura și morala iudaică și în același timp personalități ale vieții culturale românești. Trăind într-o epocă frământată, într-o societate plină de contradicții și inechitate, au fost amîndoi la un moment dat victime ale intoleranței antisemite. Nevoia să se expatrieze, primul la Berlin, al doilea la Londra, ei au rămas pînă în ultima clipă profund atașați de țara și cultura țării lor de origine. Mai mult, în condițiile de loc lesnicioase ale depărării, amîndoi și-au continuat activitatea de studiere și aprofundare a limbii și culturii românești, fiind fiecare în sfera sa un ambasador entuziast și foarte competent al acestei culturi. Despre H. Tiktin istoricul Nicolae Iorga s-a exprimat în termeni deosebit de elogiosi, subliniind marea sa dragoste de țară și de limba românească.

În același fel s-a vorbit și s-a scris despre Moses Gaster, eruditul rabin-filolog, care — fapt simbolic — și-a dat sufletul în mașina ce-l ducea să țină o prelegere despre cultura românească în cadrul unui for academic din Londra.

Poate că invocînd în acest context aceste două nobile figuri am săvîrșit aproape o impietate. În terminologia ebraică există însă o noțiune care fereste de inadvertențe regretabile: între oameni de factură morală evident inegală se introduce expresia *lehavdel*. S-o facem și noi, acum, aici, cînd ne referim la d. Mircea Oprîșan. D-sa obișnuiește a etala — nu fără ostentație — titluri academice ș.a.m.d. Nu e treaba noastră să ne rostim asupra lor sau a măsurii în care au sau nu acoperirea faptelor. Ceea ce vrem să spunem e că în etica iudaică există noțiunea de *Dereh eretz*, foarte greu traducibilă, căci ea include și politetea, și respectul, și bunul simț, după care orice om este ținut să se conducă în toate împrejurările vieții. Fără aceasta, intelectualul nu este intelectual, evreul nu este evreu, omul nu este om cu adevărat. Ori, judecînd după comportarea d-lui Mircea Oprîșan, și această noțiune, întocmai ca și celelalte valori iudaice, îi este necunoscută.

E ceea ce ne dă dreptul să conchidem afirmînd că comportarea sa îl definește numai și numai pe d-sa și pe nimeni altcineva.

VICTOR RUSU

GLOSAR IUDAIC

IARȚAIT

Ziua morții tatei sau mamei.

În această zi obișnuim a aprinde o lumină care arde o zi și o noapte și ne reculegem la mormîntul dispărutului.

La rugăciunea de *maariv*, *șaharit* și *minha* fiul rostește *Kadiș*. Se obișnuiește, de asemenea, a se studia în această zi capitole din *Mișnaot*, întru slava sufletului dispărut.

LAȘER KOAH

(Literal: Sporească puterea)

Urare ce se face la terminarea unei cuvîntări, sau se spune cantorului la încheierea serviciului divin, avînd și sensul de mulțumire.

IEȘIVA

Institut superior de învățare a Torei. Pregătește rabini și daianimi și totodată e frecventat de cei ce studiază doar din dorința de a ști. În epoca talmudică și a gaonimilor ieșivot vestite au fost create în Ereț Israel și Babilon.

ISRAEL

Nume primit de părintele nostru Iacov după ce s-a luptat cu îngerul. („De acum nu-ți va mai fi numele Iacov, ci Israel te vei numi, că te-ai luptat cu Dumnezeu și cu oamenii și ai fost mai tare”).

De aici urmașii săi sînt numiți „Fiii lui Israel”.

SIMHA RAZ

Citiți în pagina 12-a textul în limba ebraică.

Adevărul în legenda despre Shylock

Shylock... Acest personaj al lui Shakespeare a devenit aproape sinonim cu șiretenia și setea nemăsurată de câștig. Cine nu cunoaște povestea lui Shylock din *"Negustorul din Venetia"* vrea să-l ia din trupul unui debitor creștin spre a se despăgubi astfel de cel o mie de ducați ce l-a împrumutat?

Ați personajul cî și aventura lui Shylock nu sînt izvorite din imaginația lui Shakespeare. Shylock, negustorul din Venetia, a existat și povestea cu livra de carne s-a petrecut cu adevărat. Numai că în realitate, rolurile au fost inverse decît în drama lui Shakespeare.

Cine a fost adevăratul Shylock?

În anul 1587, Roma a fost zguduită de un eveniment fără precedent. Și nu numai capitala pontificală, ci și întreaga Europă avidă de senzații, a fost înmărmurită aflînd că papa autorizase pe un negustor din oraș, pre nume Paolo Maria Sacchi, să taie din corpul unui alt negustor, Sansone Ceneda, o livră de carne, pentru a se despăgubi de o datorie de o mie de escudos.

Suveranul pontif judecase cauza în ultimă instanță, după ce guvernatorul Romei fusese sesizat de către Paolo Sacchi. Într-adevăr în baza unui contract încheiat între Sacchi și Ceneda, acesta din urmă acceptase să i se taie o livră de carne din corpul său dacă nu-și va îndeplini angajamentul luat prin contract.

Cum s-a ajuns la acest straniu conflict? În acea vreme negustorii, uneori mai mulți la un loc, trimiteau vapoare cu mărfuri spre țări îndepărtate. Acești întreprinzători erau adesea expuși pirateriei, dar în cazul unei navigații reușite realizau beneficii enorme. Unul dintre acești negustorii, Paolo Sacchi, a primit într-o zi o scrisoare din îndepărtatul San Domingo, prin care i se comunica că insula fusese pusă la vânzare de către Sir Francis Drake, corsarul Angliei, și că ar fi pierdut o avere imensă. Paolo Sacchi a luat imediat legătura cu unul din asociații săi, negustorul evreu Ceneda, cărui i-a comunicat tristă veste. Scăpate, sau poate vrînd să împiedice răspîndirea unor știri care ar fi dăunat creditului său și asociatului său creștin, Ceneda susține că știrea ar fi falsă:

— Pariez pe o livră din propria-mi carne că știrea e falsă! spuse Ceneda.

— Dimpotrivă, eu susțin că este exactă, replică Sacchi. Dacă se dovedește falsă, sînt gata să-ți plătesc o mie de lire!

În Roma de atunci, dedată plăcerilor și riscurilor, orice trăznăie era lesne așternută pe hîrtie, sub formă de contract și contrasemnata de doi martori. În cazul de față, acesta suna cum astfel: — În cazul că veteza privind cucerirea orașului San Domingo de către Drake se va dovedi falsă, signorul Paolo Maria Sacchi va fi obligat să plătească evreului Sansone Ceneda o mie de escudos în bani buni; în caz contrar se va permite numitului Sacchi să taie cu propria-i mîna, cu cutitul său bine ascuțit, o livră din carnea numitului evreu, din acea parte a corpului pe care și-o va alege!.

Veteza s-a dovedit adevărată: Drake jefuise San Domingo și evreul Sansone Ceneda pierduse pariul. Datora deci o livră din propria sa carne lui Paolo Sacchi. Dar fusese doar o glumă, de aceea Sacchi nu se va gîndi să execute clauzele contractului. Ceneda va înmîna lui Sacchi o mie de escudos pe care acesta le pusese la bătaie și cu asta basta! Sacchi nu vroia însă banii, el vroia livra din carnea lui Ceneda. Dar acesta nu accepta să fie mutilat. Căzută a fost înfașățată guvernatorului și acesta l-a adus în fața autorității papale. Iar papa dețese că Sacchi are drept să taie o livră de carne din trupul evreului. „Un rămasăg trebuie ținut și noi ordonăm să-l țineți pe al vostru. Luați deci un cutit ascuțit și în fața noastră tăiați o livră din carnea sa din acea parte a corpului pe care o preferați. Dar luați aminte să nu tăiați un gram în plus sau în minus, căci în acest caz veți fi condamnat la spînzurătoare. Să se prepare deci cutitul și cîntarul!”

De fapt, papa Sixtus al V-lea nu pronunțase sentința din antisemitism. Din contra, acest papă manifestase bunăvoință față de evrei. E adevărat, instituirea impozitelor speciale, dar interzise orice violență împotriva evreilor. Într-un rînd poruncise să fie flagelat în public un locuitor care, în bătaie de joc, aruncase în Tiber palaria unui evreu. De ce atunci această sentință crudă? Papa vroia cu acest prilej să dea o lecție celor ce făceau rămasăguri în mod ușuratic. Vroia

să dea un exemplu, cum au procedat mai tîrziu alții în cazul duelistilor care au făcut să curgă atîta sînge în mod irresponsabil. Judecata papei era solomonică și totodată de natură a-i face pe impricinați să se gîndească de zece ori înainte de a trece la faptă. Căci cum ar fi putut creditorul să execute sentința la gram? O livră, nici mai mult, nici mai puțin! Sacchi renunță imediat. Nu mai pretinde nimic. Nu mai există pariul! Papa nu înțelege însă ca cei doi să scape numai cu atât. Înaltul pontif ordonă procurorului să fie aspru sancționați. „Nu este oare adevărat că evreul, permițînd să i se taie o livră de carne din propriul corp s-a expus unei primejdi de moarte? Nu este adevărat că Sacchi a fost gata la omucidere acceptînd mai întîi și apoi pretinzînd să fie adus la îndeplinire un rămasăg conștînd din tăierea unei livre de carne din corpul evreului? Nu sînt deci amîndoi ucigași voluntari? Iar omuciderea voluntară fiind pedepsită cu moartea în statul papal, ambii vinovați să fie spînzurați!”

Orașul întreg a fost zguduit acum de această sentință. Începură să curgă pețiții, cereri, jalbe, în favoarea celor doi condamnați. În cele din urmă papa s-a lăsat înduplecat: de fapt, nu dorise nici o clipă moartea celor doi ci a vrut doar să servească o lecție capetelor infierbate ce se lansau prea ușor în asemenea afaceri. Pedapsa capitală le-a fost comutată în închisoare apoi a permis să se răscumpere prin donarea unor sume importante unei fundații de asistență.

Zece ani mai tîrziu, în 1596, împlinirea care făcuse senzație la timpul său a fost prezentată de Shakespeare în *"Negustorul din Venetia"*. Piesa se bazează pe judecata de la Roma. Dar rolurile erau inversate în sensul că „evreul Shylock apare ca stăruind să ia o livră din trupul negustorului creștin Antonio. „Veți semna aici garanția dvs, spune Shylock. Dacă nu-mi veți restitui în cutare și cutare sumă, amenda va consta dintr-o livră din frumusețea dvs carne, pe care o voi tăia de acolo de unde-mi va plăcea”. Și doșele (adică papa) ordonă evreului Shylock să taie o livră din carnea lui Antonio, însă nici o picătură de sînge în plus, sub pedeapsa cu moartea.

Analogia este evidentă, numai că — după cum am spus — Shakespeare a inversat complet rolurile. În piesă el a atribuit evreului rolul pe care creștinul Paolo Sacchi l-a avut în realitate.

Inversiunea nu ar fi trebuit să-i intereseze decît pe istoricii literari sau pe specialiștii în problemele surselor de inspirație shakespeariană, dacă în condițiile antisemitismului Shylock nu ar fi devenit prototipul evreului hîrăreț.

De altfel, în același fel a procedat și dramaturgul Marlowe care în anul 1589 a scris „Faimoasa tragedie a bogatului evreu din Malta” în care este vorba de cucerirea insulei de către turci. În această piesă Malta e cucerită în urma trădării unui dinte locuitor, un evreu. Procedîndu-se la cercetări similare celor întreprinse în cazul lui Shylock, s-a descoperit că și Marlowe s-a inspirat dintr-un fapt real. În 1479 a avut loc un complot turc pentru cucerirea insulei. Un evreu, cu numele Joseph Cohen, a zădărnicit complotul! Ca și Shakespeare, Marlowe a inversat lucrurile, făcîndu-l pe Cohen din apărător al cetății, trădătorul ei.

Hagada în dialectul maratki, editată la Bombay (India) în anul 1846.

Tot despre numele patronimice ale evreilor din România

Așa cum am arătat într-un articol precedent, majoritatea numelor patronimice evreiești s-au format, pe de o parte, pe baza nomenclaturii onomastice biblice, iar pe de altă parte, dintr-un fond comun de cuvinte, luate din mai multe limbi. Mecanismul creării numelor a constat din derivare cu ajutorul prefixelor (ex. *Atadanel*) sau sufixelor (ex. *David-sohn*); din contopirea unor cuvinte, părți de cuvint ori litere inițiale (ex. *Catz*, *Rappaport*, *Segal*, *Asch*); din juxtapunerea unor cuvinte care își păstrează individualitatea (ex. *Grün-berg*), ca și din traducerea numelor dintr-o limbă în alta (ex. *Arie* (ebr.) = *Löwe* (germ.) = *Leibis* (jid.) = *Lupu* (rom.) = *Farkas* (magh.)). În cazul numelor compuse din două cuvinte, elementul hotărîtor este, de sine înțeles, cuvîntul inițial, determinant, iar nu cel de-al doilea care este determinant.

Analiza de conținut arată, în mod evident, că un număr important de nume patronimice sînt luate din Biblie ca și din sfera vieții spirituale și materiale a evreilor. Descendenții *Kohanimilor* au devenit *Cohen*, *Cohn*, *Cogan*, *Kahn*, *Kahane*, *Căhănescu*, *Kuhn*, *Catz*, etc. Cel al *Leviflor* poartă numele de *Levi*, *Levin*, *Levinsohn*, *Levișchi*, *Halevi*, *Segal*, *Segalescu* etc.

În ce privește numele *Catz* (*Katz*) destul de frecvent la evrei din România, unii cred în mod eronat că ar proveni din cuvîntul german *Katze* (pisică). Numele s-a format dintr-un abreviativ frecvent folosit în limba ebraică prin contopirea celor două inițiale ale cuvintelor ebraice *Cohen* — *Tedek*. Tot prin abreviere, s-a format și numele *Segal*, din prima parte a cuvîntului ebraic *Segan* — *levișah*, nume sub care erau desemnați levii slujitori ai templului din Ierusalim. Similar s-a format numele *Brill*, nu din cuvîntul german *Brille* (ochelari), ci din inițialele numelui tradițional *Ben-Rabi Iehuda Leib*. Numele *Bruch* (*Bruck*), în forma *Bruch* (ruptură) este german, dar în forma *Bruck* derivă din inițialele numelui *Ben Rabi Akiba*.

În raport de anumite funcții religioase, prestate în cadrul comunităților sau sinagogilor, unii evrei au devenit *Rabinsohn*, *Rabinovici Klausner* (*Rabiner* în *der Klaus*) etc., alții *Soifer*, *Sreiber* (*copisti* ai *Thorei*), sau *Chazan*, *Hasan*, *Cantor*, *Cantorici* (*recitatori* la altar), sau *Schechter*, *Hahamu* (*sacrificatori*), precum și *Gaba*, *Gabal*, *Daculiu*, *Lehrer*, *Melamed* etc. Numele *Schatz* nu provine din germana *Schatze* (comoră), cum s-ar putea crede, ci este format din inițialele cuvintelor ebraice *selah-zibur* care înseamnă *sol al adunării credincioșilor*. Cuvîntul *Habad* (*Habot*) folosit uneori ca nume patronimic, — din care s-a format în limba română cuvîntul *habotnic*, — este compus din inițialele cuvintelor ebraice *hochma*, *bina*, *dax* și desemnează pe un membru al grupului religios *Habad*, întemeiat de Rabi Zalman din Liady. Găsim ca nume patronimice și cuvîntul *Haxid* (drept), fapt care atestă importanța acestei miscări religioase în sinul populației evreiești din România.

Tot în legătură cu viața religioasă, găsim unele nume care evocă zile festive sau sărbătorii evreiești, ca *Sabath*, *Jon-toff*, *Peisah*, *Pascal* și altele de origine biblică, folosite după caz ca prenume sau ca nume patronimic, de obicei urmate de un sufix, în care este exprimată devoțiunea față de puterea divină: *Ascher* (*Uscherson*, *Uscherovit* etc.); *Elia* (*Ilie*, *Iliescu* etc.); *Mihael* (*Michelsohn*, *Mihailovici*, etc.); *Melech* (*Mellic*, *Melichson* etc.); *Nathan* (*Natansohn*, *Nussen* etc.); *Samuel* (*Samuely*, *Smilovici*), *Saniel* (*Sanielevici*), precum și *Emanuel*, *Daniel*, *Rafael*, *Gabriel*, *Baruch*. Numele din această categorie au devenit în traducere germană *Gottlieb*, *Gottesmann*, *Fromm*, *Ehrlich* și altele similare, iar în limba greacă *Theodor*, *Isidor* și altele, cu înțeles identic. În același context, amintim de străvechii obicei evreiesc de a perpetua amintirea unor mari personalități, care au arătat bunăvoință față de evrei prin înscrierea numelui lor în lista numelor evreiești. Așa au intrat în nomenclatură onomastică și patronimice evreiești numele lui Alexandru Macedon (sub forma *Alexander*, *Sender*) al lui Napoleon Bonaparte (sub forma numelui *Gutteil*, traducerea germană a cuvîntului *Bonaparte*), a scriitorului francez *Zola* (apărătorul lui Dreyfus) etc.

Tot pe baza nomenclaturii biblice, s-au format conform modului de compunere arătat mai sus, nume patronimice din numele patriarhilor, al șefilor celor 12 triburi, al conducătorilor, profetilor ca și al marilor rabini și învățători post-biblici. La fel și din numele eroilor și regilor evrei, ca și din numele *Israel* și *Iehuda*.

În legătură cu numele formate din denumiri de animale, se cunoaște că acestea sînt larg răspîndite la majoritatea popoarelor. În România, sînt comune, nu numai la evrei, nume ca: *Lupu*, *Urau*, *Leu*, *Cerbu*, *Bour* etc., cu toate derivațiile lor. La evrei, existența unor asemenea nume este explicată de specialiștii prin semnele triburilor lui Israel (*Iehuda* este un leu tînăr, *Naftali* un cerb, *Beniamin* este un lup etc.), ca și prin obiceiul medieval ca în orașe, nefiind pe atunci numerotate imobilele, identificarea domiciliilor să se facă prin diferite semne zugrăvite pe poarta de intrare, care — de cele mai multe ori — reprezentau aceste animale. Și pe aceste cai s-au format la evrei numele patronimice, ca de exemplu, din *Arie* (leu) nume ca *Henari*, *Leon*, *Leonescu*, *Löw*, *Löbel*, *Leibis*, *Lebli*, *Leeb*, *Löwensohn*, s.a.; din *Zev* (Lupu), nume ca: *Lupu*, *Lupescu*, *Lupotici*, *Wolf*, *Farkas*, s.a.; din *Dov* (urs), nume ca: *Beer*, *Beerlescu*, *Bercu*, *Berman*, *Berconici*, *Bernstein* s.a.; din *Tui* (verb) nume ca: *Cerbu*, *Cerbeanu*, *Hirsch*, *Herachonici*, s.a.; din *Šor* (bou), nume ca *Ochs*, *Byck*, *Bikkel* s.a. Pe aceste linii, menționăm și alte nume frecvente întîlnite, luate din regnul animal (ex. *Fuchs*, *Vogel*, *Adler* etc.), din regnul vegetal (ex. *Tenen*, *Apfel*, *Birnbaum* etc.); din regnul mineral (ex. *Kohl*, *Eisen*, *Schweffel*, etc.). Numele *Baum* are o dublă rădăcină, din cuvîntul german *Baum* (copac), ca și din abreviativul numelui *Ben Meir*. Numele *Asch* nu are nici o legătură cu cuvîntul german *Asche* (cenușă), ci este un abreviativ cu origine controversată, fie din *Amsterdram* (*Amster-Stadt*), din *Eisenstadt* (*Eisen-Stadt*) ori din *Alt-Schul* (vechii sinagogă din Praga); depinde de interpretare.

O mare pondere în nomenclatură patronimică al evreilor din România îl au și numele derivate și după locul de origine ca: *Polak* (din Polonia); *Litvin* (din Lituania), *Schwab* (din Suabia), *Bayar* (din Bavaria), *Holländer* (din Olanda) etc., ori *Warschauer* (din Varșovia), *Breslauer* (din Breslau), *Horowitz* (din localitatea cu același nume din Boemia), *Broder* (din Brody — Polonia), *Alcalay* (din Alcalá de Henares — Spania), etc. Numele *Heilpern* (*Halpern*, *Calperin*, *Alperin*) vine de la orașul renan *Heilbronn*, numele *Lipshitz* (*Lifșit*), de la orașul *Leobschütz* din Germania; numele *Sapira* (*Safir*, *Sapirstein*) de la orașul *Speyer* (vechii *Spiro*); *Ellenbogen* de la localitatea *Elbogen* din Boemia. Numele *Bloch* nu derivă din cuvîntul german *Bloch* (bustean), ci din *Wloch* (actualmente *Wloclawek* — oraș pe *Vistula*). Numele *Frank* (*Fränkel*, *Frankenstein*) nu arată ca loc de origine Franța, ci provincia germană *Franconia*, după cum nici numele *Blank* (alb) nu este francez ci german, întrucît cuvîntul a fost preluat de vocabularul francez din cel german. Pentru explicarea numelui *Rappaport* se dau două versiuni. În prima, numele ar fi format prin contopire din cuvintele *Rabe* (corb) imagine zugrăvită pe poarta casei autorului și *Porto* (localitate din Italia) de unde *Rabe mi Porto*, apoi, prin aglutinare, *Rappaport*. În cea de a doua versiune este vorba de un *Rofe* (tămăduitor) instalat în localitatea *Porto*.

Numele *Averbuch* (*Auerbach*) are o istorie interesantă, legată de numele celebrului comentator al bibliei *Rabi Schalom ben Ithaki* din *Troyes*, cunoscut sub abreviativul *Rasi*. Unii socot că la baza acestui nume ar sta cuvîntul german *Auer* (*Zimbru*), iar alții, în concordanță cu o legendă din viața marelui învățător, îl deduc din cuvintele *Avir* (ebr. = aer) și *Buh* (germ. *Bauch* = pîntece). *Legenda* spune că mama lui *Rasi*, în timp ce îl purta în pîntece, a trecut pe un pod îngust, situat între două ziduri astfel că din cauza îngustimii locului era să fie strivită de o căruță. Alipindu-și pîntecele de zid, datorită harului divin a scăpat nevătmată, dar în acel loc s-ar fi format o scobitură în zid. Tot legenda spune că purtătorii acestui nume ar fi urmașii lui *Rasi*.

Nu putem termina fără a aminti măcar în treacă și de unele nume în *pusătidis*, azi dispărute sau pe cale de dispariție, pe care le-am întîlnit în unele interjuroare din nordul Moldovei, ceva intermediar între poreclă și satiră ca: *Hindick* (curcan), *Pipick* (pipotă), *Top* (oală), *Cnis* (plăcintă), *Šmolj* (untură).

În încheiere, arătăm că în ceea ce privește numele patronimice există o dublă tendință. Prima constă în abandonarea numelor de ghetto impuse evreilor într-o perioadă de restrînsă a existenței lor, a doua, adoptarea unor nume patronimice noi, conform structurii limbii române sau a renașcutei limbii ebraice.

ÎNTR-O NOAPTE DE CRISTAL...

...Și un deceniu de coșmar, care i-a urmat

Aduse în fața judecății popoarelor la Tribunalul de la Nürnberg, în urmă cu treizeci de ani, căpeteniile naziste aveau să răspundă pentru multiplele crime comise în preajma și în timpul celui de al II-lea război mondial. Dintre toate fărâdelegile, cele mai vechi — constituind chiar începutul din care au decurs și celelalte — includeau pe cele pornite din ura de rasă. Cei care se credeau reprezentanții unui Herrenvolk erau foarte grăbiți să treacă la aplicarea programului lor de „purificare a rasei” prin exterminarea tuturor nearienilor — a evreilor în primul rând.

Primele măsuri antisemite instituite după acapararea puterii urmăreau priverarea evreilor de drepturile electorale, discriminarea religioasă și civilă, crearea de piedici „legale” și de fapt în activitatea economică și profesională. Această politică antisemită a luat foarte repede forme din ce în ce mai violente, până la deportările în masă, munca forțată,uciderea prin înfometare și regim concentraționist de distrugere.

La 15 septembrie 1935 au fost emise faimoasele „Decrete de la Nürnberg”, în virtutea cărora evreii au fost băgați de fapt în ghetouri, averile le-au fost expropriate, li s-a interzis orice soi de activitate. Dealtfel, chiar expunerea de motive a acestor decrete glăsuia destul de limpede: Primul scop fundamental al măsurilor trebuie să fie izolarea evreilor de restul populației. În fapt, trebuie să se procedeze în primul rând la înregistrarea evreilor cu scopul de a-i elimina și trebuie luate și alte măsuri similare. Apoi trebuie să fie introdusă de îndată purtarea unui semn distinctiv, sub forma stelei evreiești galbene, răpindu-li-se totodată orice libertate...

Etapa violentă a prigoanei a început în „Noaptea de cristal”, la 9 noiembrie 1938, cu un pogrom oficial organizat în chip de represalii după uciderea unui diplomat german la Paris de către un tânăr evreu polonez. Ordinul dat de Heydrich, șeful Gestapo-ului, era categoric: să fie incendiate și distruse toate sinagogile din Germania și Austria.

În cartierele comerciale ale orașelor, magazinele au fost devastate și jefuite. Pe trotuare se înșirau în grămezi cioburile din cristallul vitrinelor, fapt care a și inspirat botezarea pogromului cu denumirea de Kristallnacht. La 12 noiembrie, mareșalul Reichului, Goering, a convocat o consfătuire la care să se facă bilanțul pogromului și să se fixeze mai sistematic și mai metodic „politica” jefuirii bunurilor evreiești. Participanți la consfătuire: Heydrich, Frick, ministrul de interne, Goebbels, ministrul propagandei, Funk, ministrul economiei, contele Schwerin von Krossigk, ministrul finanțelor. Principala hotărâre adoptată: aplicarea unei amenzi colective tuturor evreilor din Germania și Austria, în sumă de un miliard de mărci.

Intr-una din ședințele procesului de la Nürnberg — unde aproape toți participanții la consfătuirea lui Goering se aflau în boxa acuzaților — neplăcută le-a fost surpriza când s-a dat citire procesului-verbal și intervențiilor lor active de „specialiști”, prezenți la acea reuniune. S-ar părea că uitaseră micul amănunt că un stenograf chemat să noteze totul atunci, își făcuse datoria, iar documentul original se afla acum pe masa tribunalului.

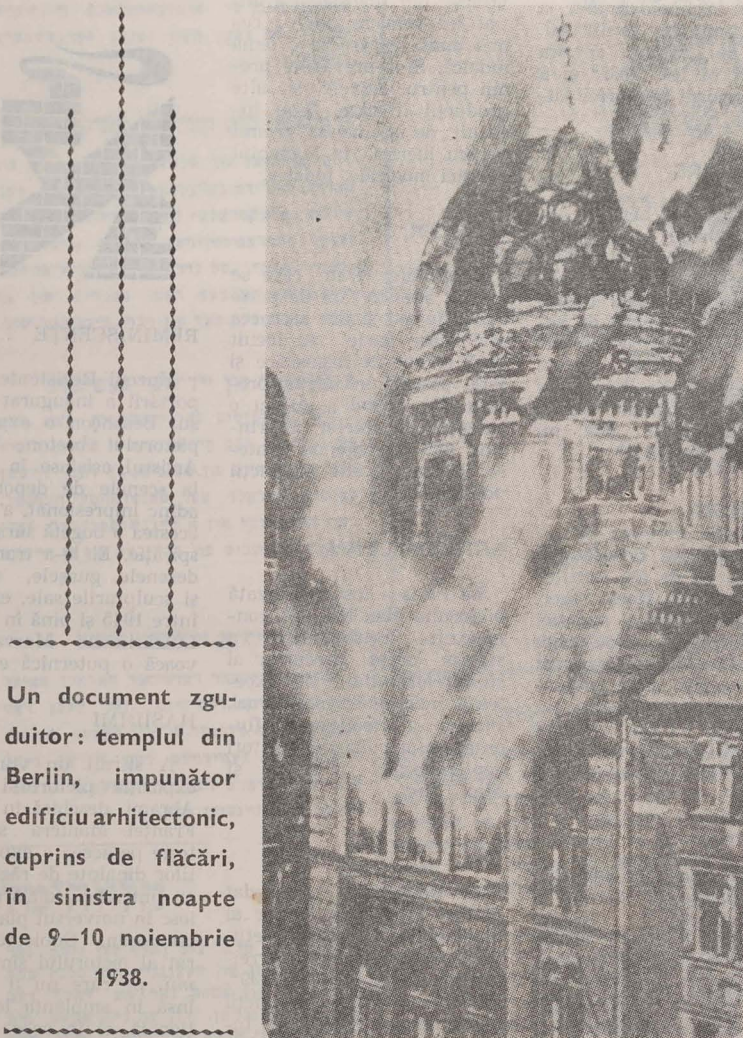
Cit despre bilanțul cifric al pogromului din „Noaptea de cristal”, iată-l, în cifrele anunțate mai tirziu de însuși Heydrich: 101 sinagogi incendiate, 7 800 de magazine devastate, dintre care 800 au fost și jefuite, 35 de evrei uciși, iar peste 20 000 trimiși în lagărele de concentrare proaspăt înființate.

PRIGOANA ANTISEMITĂ DEZLÂNTUITĂ

După ocuparea Austriei și a Poloniei, prigoana antisemită dezlântuită pe aceste teritorii n-a mai cunoscut limite. Decretele de la Nürnberg au fost extinse în mod automat în teritoriile cotoprite. În „Guvernământul general” — denumire sub care nazii înțelegeau Polonia, fiindcă ar fi dorit ca și numele țării să fie șters de pe hartă — persecutarea evreilor a început imediat după ocupație. Anterior, populația evreiască din Polonia se ridica la circa 3 000 000 de suflete.

La 16 decembrie 1941 guvernatorul Frank — același pretins „jurist” și fost ministru al „justiției” aflat în boxa tribunalului de la Nürnberg — declarase oficial: „Trebuie să-i exterminăm pe evrei oriunde s-ar afla și în toate cazurile în care acest lucru e posibil, pentru a putea păstra integritatea totală a Reichului.”

După „meritele” pe care și le câștigase în perioada poloneză, Seyss-Inquart a fost trimis să exercite funcția de comisar al Reichului pentru Olanda ocupată. Înainte de a părăsi Varșovia, Seyss-Inquart și Frank nu au omis, la ceremonia de răgoare, un schimb de amabilități în cuvântările lor de adio. „Sint foarte fericit — i s-a adresat șeful său Frank — că vă pot asigura, că amintirea muncii dvs în guvernământul general se va păstra pe vecie în istoria creării viitorului imperiu mondial al națiunii germane...” „Aici — i-a răspuns Seyss-Inquart — am învățat mult... Și în primul rând, în ceea ce pri-

Un document zguduitor: templul din Berlin, impunător edificiu arhitectonic, cuprins de flăcări, în sinistra noapte de 9-10 noiembrie 1938.

Intr-o cuvintare din august 1942, Frank a avut și cu ce să se laude: „acela care trece azi pe străzile orașelor Cracovia, Lwow, Varșovia, Radom sau Lublin, trebuie pe bună dreptate să recunoască că eforturile administrației germane au fost încununate de un real succes — aproape că nu se mai văd evrei”. Intr-adevăr, din cele 3 milioane de evrei din septembrie 1939, numai rămăseseră în 1942 în viață deși 100 000. Iar la sfârșitul anului 1943, Polonia era considerată de nazii Judenrein.

În această operă, Frank a fost asistat, la început, de un alt acuzat din boxă, Arthur Seyss-Inquart. Între 1932-1945, acesta a deținut funcțiile de general SS, ministru de interne și al siguranței în Austria, cancelar al Austriei, membru al cabinetului Reichului. La începutul lunii septembrie 1939, Hitler l-a numit șef al administrației civile a Poloniei de sud, iar curând după aceasta — locțiitor al guvernatorului general. Până în mai 1940, adică în cele 7 luni cât a îndeplinit ultima funcție, Seyss-Inquart personal împreună cu Frank au introdus regimul de teroare împotriva populației aflată sub ocupație, cu o grijă deosebită acordată exterminării evreilor.

vește inițiativa și conducerea fermă, după pilda prietenului meu dr. Frank... Toate gândurile mele sînt legate de răsărit. În răsărit avem o misiune național-socialistă, în apus o funcțiune”.

CIFRE CUTREMURĂTOARE

Se știe care i-a fost funcția lui Seyss-Inquart, ca și altor comisari și miniștri ai Reichului în apus, în teritoriile ocupate, după experiența acumulată în răsărit. Tot ce învățaseră reciproc Seyss-Inquart și Frank din colaborarea poloneză, a aplicat cel dintâi în Olanda, unde fusese trimis, după plecarea din Polonia. Dar despre aceasta, în încheierea acestor însemnări.

În afara de Seyss-Inquart, încă două dintre căpeteniile naziste aflate în boxa de la Nürnberg s-au ocupat în mod special de soarta evreilor din Austria. Este vorba de Ernst Kaltenbrunner, fost general SS, general de poliție, secretar de stat al siguranței austriece, ulterior șeful serviciului central de siguranță la Reichului și adjunct direct al lui Himmler, și de Baldur von Schirach, conducătorul tineretului hitlerist și al faimoasei organizații Hitlerjugend, Reichsstatthalter și Gauleiter al Vienei.

În iulie 1940, cînd von Schirach începe să-și exercite funcția aceasta din urmă, trăiau în capitala Austriei 190 000 de evrei. După numai trei luni, rămăseseră 60 000. Celelalte două treimi luaseră drumul lagărelor și ghetourilor. Nemulțumit nici cu aceasta, von Schirach s-a gândit să-i propună lui Frank expedierea în Polonia a restului evreilor vienezi. Deși, în principiu Frank nu avea de obiectat la o astfel de propunere, el nu s-a grăbit să-l satisfacă pe colegul său, decît în momentul în care ordinul i-a venit de la conducerea supremă din Berlin. La 3 decembrie 1940, Lammers, secretarul Cancelariei Reichului, vestește că Führerul hotărîse, pe baza raportului lui von Schirach — și ținînd seama de... criza de locuințe de la Viena — să-i trimită lui Frank în Polonia și pe cei 60 000 de evrei rămași la Viena. Deportarea lor s-a făcut în mai multe serii și a durat pînă la începutul toamnei 1942. Cînd totul fusese încheiat, von Schirach a apreciat că deportarea evreilor din Viena trebuie considerată ca „o contribuție la cultura europeană”.

Din tot ce se petrecuse în Germania, Austria și Polonia se putea vedea clar că persecuțiile erau îndreptate nu împotriva unor evrei izolați, pentru că unii sau alții dintre ei nu ar fi fost buni cetățeni. S-a avut în vedere din capul locului exterminarea lor totală ca scop de sine. O dovadă indubitabilă și citatele din literatura antisemită a multor ideologi rasiști, printre care o „autoritate” recunoscută în materie a fost Julius Streicher. Astfel de citate i-au fost reamintite și lui, în boxa acuzaților la Nürnberg, dacă cumva, întocmai ca și compariții săi Hess sau Ley, ar fi suferit de o trecătoare amnezie. În martie 1942, Streicher se plîngea că doctrina creștină stă în calea „rezolvării radicale a problemei evreiești în Europa” și aplauda soluția recomandată de Hitler: exterminarea evreilor. În noiembrie 1943, Streicher se arăta deosebit de încîntat să sublinieze că evreii „au dispărut din Europa” și că „pepiniera răsăriteană a evreimii... a încetat să existe”.

După datele primului recensămînt ordonat de ocupanți, la 1 octombrie 1941, numărul evreilor din Olanda se ridica la 140 000. Ca și în alte teritorii ocupate de nazii, cortegiul persecuțiilor antisemite n-a întîrziat să provoace și în Olanda sute de sinucideri și un mare număr de morți în lagărele de concentrare. Dar exterminarea în masă a evreilor olandezi a început în iulie 1942, prin deportarea în Polonia a 110 000 de proscrisi.

E de prisos, poate, să mai adăugăm că deportarea s-a făcut în condiții de totală neomenie. Nu este însă lipsită de interes cel puțin o ilustrație pe care o oferă următorul document revelator. Este scrisoarea adresată de evreul olandez G. A. van der Hall generalului Christiansen, comandantul trupelor de ocupație. Van der Hall arăta în această scrisoare autorităților militare de ocupație că era mare invalid de război, fiindcă își pierduse ambele picioare pe front, în mai 1940. Ca atare, ruga să fie exceptat de la deportare. Bineînțeles că cererea nu i-a fost luată în seamă. El a fost deportat ca și toți ceilalți evrei și nici nu s-a mai înapoiat din lagăr. Găsită după eliberarea Olandei scrisoarea acestui erou din război, poartă, în apostila originală a comandantului nazist, următoarea rezoluție oficială: „Cu sau fără picioare, evreii rămîn evrei”.

Mai amintim doar că, după eliberare, în Olanda nu s-au mai întors deși 5 000 de evrei.

5 000 din 140 000 !

S.M.

FILOZOFIE

Comunitatea iudaică din Zürich a organizat o serie de prelegeri pe tema contribuției iudaismului la filozofia mondială. Conducătorul ciclului este prof. dr. Hermann Levin Goldschmidt. Cîteva din subiectele prelegerilor: Maimonide, făuritor de idei ale timpurilor noi; Filozofia lui Spinoza; Filozofia iudaică, de la Mendelssohn pînă la Buber; Filozofia iudaică după Auschwitz.

ȘTIRI

ידעית

ANUAR

A apărut „Anuarul evreilor din Ungaria”, sub îngrijirea profesorului dr. Alexandru Scheiber, director al Școlii superioare rabinice din Budapesta. Volumul cuprinde materiale cu privire la viața culturală a evreilor din Ungaria.

SUBVENȚIE

Institutul Leo Baeck din New York a primit o importantă subvenție din partea lui „National Endowment of the Humanities” („Fundatia națională pentru promovarea științelor spirituale”), în scopul lărgirii cercetărilor istoriei contemporane a iudaismului german.

INVESTITURA

Michael Melchior, nepot al rabinului-șef al Danemarcei și fiu al actualului rabin din Copenhaga a fost numit în postul de rabin al orașului Oslo. Din cei 1 000 de locuitori evrei ai Norvegiei, circa 700 trăiesc în acest oraș.

PREMIU

Scriitorul englez John Bowden a primit premiul Schlegel-Tieck pentru traducerea în limba engleză a operei lui Martin Hengel „Judaism și elenism”. Premiul se acordă în fiecare an celei mai bune traduceri a unei lucrări de limbă germană.

DECES

La Londra a murit recent scriitorul de limbă idiş Aaron Steinberg, unul din cei mai apropiați colaboratori ai lui Simon Dubnov, autorul „Istoriei universale a poporului evreu”. Steinberg a tradus în idiş, între anii 1925—1929, această monumentală lucrare.

ENCICLOPEDIST

A murit recent, în vîrstă de 90 de ani, cunoscutul autor de cărți de referință și lexicoane Harry Schneidermann. De numele său sînt legate publicațiile enciclopedice „Anuarul iudaic american” (1920—1949) și „Cine e cine în iudaism?” (1955

și 1965). Schneidermann a condus timp de mulți ani, înainte de război, revista „Review of the Year” și a fost directorul bibliotecii iudaice din New York.

ANIVERSARE

Actrița Lotte Lenya, văduva celebrului compozitor Kurt Weill, a împlinit vîrstă de 75 de ani. Ea lucrează actualmente la editarea moștenirii muzicale lăsată de soțul ei, autor, printre alte lucrări, al muzicii pentru spectacolul biblic al lui Max Reinhardt „Drumul etern” și al oratorului „Noi nu vom muri niciodată”.

NECROLOG

La Londra a decedat, în vîrstă de 75 de ani, scriitorul și ziaristul Hans Jäger, fost redactor șef al agenției de informații „Wolffsches Telegraphenbüro”. Emigrant din Germania după preluarea puterii de către nazisti, el a editat timp de mai mulți ani un „Buletin de informații” de largă circulație.

FILM

A fost transpusă pe ecran opera „Moise și Aaron” a compozitorului Arnold Schönberg. Pentru a scoate în relief frumusețea libretului, punerea în scenă s-a servit de cele mai simple mijloace, muzica rezumîndu-se la o acompaniere estompată. Opera încearcă să exprime frământările sufletești ale celor doi frați și rolul jucat de ei în propagarea credinței iudaice.

MANIFESTARI

Asociația culturală iudaică din R. P. Polonă a organizat seri culturale în diferite regiuni ale țării. Astfel, la Katowice a avut loc a 115-a aniversare a istoricului Simon Dubnov, iar la Lodz s-a organizat un concert cu prilejul inaugurării noului local al Asociației.

COMUNITATE

La Chalkis, principalul oraș al insulei Euboea, trăiau în trecut cîteva familii evreiești. Se consideră că primii evrei au sosit în insulă oda-

tă cu armata lui Alexandru cel Mare. Comunitatea are de asemenea, o vechime imemorială. În prezent, în oraș trăiesc circa 150 de evrei.

CULEGERE

La Montevideo a apărut o culegere de cîntece liturgice și de romane sefarde, editată de comunitatea locală. Melodiile publicate au fost selecționate pentru a scoate în relief puternica originalitate a acestei muzici. Textele sînt în ebraică, cu traducere în limba ladino.

CONCURS

Federația comunităților evreiești din Iugoslavia a inițiat un concurs pentru cea mai bună lucrare pe o temă iudaică. Sînt prevăzute premii pentru nuleve și alte producții literare. S-au instituit de asemenea premii pentru lucrări în domeniul creației muzicale iudaice.

FOLCLOR

Evreii din Iran care se află în această țară de peste 2 000 de ani și din care cea mai mare parte au locuit pînă recent în tirgușoare și sate, posedă un folclor propriu. De curînd a apărut o culegere de folclor, cuprinzînd 500 de legende, cîntece, basme și alte producții populare.

RETROSPECTIVĂ

La Paris a fost organizată pictorului Max Klinger, conexpoziția retrospectivă a siderat drept precursor al supraréalismului. El excelează îndeosebi în gravuri. Pictorul a exercitat o influență asupra marilor pictori contemporani Chirico și Max Ernst.

IUDAIST

La New York a decedat Moise Kligberg, autor al cărților „Psihologia tineretului” și „Studii asupra evreilor din Polonia 1919—1939”. Decedatul a deținut funcția de conducere la editura Institutului de cercetări iudaice. Kligberg a fost și un compozitor apreciat în lumea muzicală.

CENTRU

Intr-un cartier din Lyon a luat ființă un centru comunitar purtînd numele marelui cabalist sefarad din secolul al XVII-lea, Rav Hida. Prin intermediul acestui centru se vor pune la dispoziția celor 500 de familii evreiești din cartier cărți și publicații în limbile ebraică, idiş și franceză și vor avea loc manifestări culturale pe teme iudaice.

ATELIERE

Începînd din toamna acestui an, centrul cultural „Rași” din Paris a organizat așa numite „Ateliere” care sînt

de-a posibilitatea difuzării prin îndeletniciri active, a cunoștințelor despre iudaism și a limbii ebraice. Profesorii de activitate a atelierelor vor fi teatru de amatori, echipe de „expresie corporală”, cursurile de limbă ebraică, activitate fotografică, club.

BETH-HAMIDRAȘ

La Aix-les-Bains a fost inaugurat un nou Beth-Hamidraș (casă de rugăciuni și de studiu al Torei) aparținînd ieșivei locale. În acest oraș, renumit pentru băile sale termale și pentru monumentele sale arhitectonice, pe lângă ieșiva, mai funcționează două școli evreiești.

REMINISCENȚE

Muzeul Rezistenței și Deportării a inaugurat în orașul Besançon o expoziție a pictorului breton Morvan. Artistul asistase în tinerețe la scenele de deportare și, adînc impresionat, a găsit în acestea o bogată sursă de inspirație. El le-a transpus în desenele, gusașele, ulelurile și sculpturile sale, executate între 1945 și pînă în prezent. Lucrările lui Morvan provoacă o puternică emoție.

HASIDIMI

A stîrnit un viu interes expoziția pictorului Robert Abrami, deschisă în capitala Franței. Maniera sa amintește pe aceea a expresionistilor dinainte de război, care au introdus folclorul evreiesc în universul plastic contemporan. Subiectul preferat al pictorului sînt *hasidimii*, pe care nu îi prezintă însă în ambianta lor tradițională, ci în aceea a lumii moderne.

ARHITECT

A decedat arhitectul Alexandre Persitz, coautor al monumentului Martirului evreu necunoscut de la Paris. Edificiul și îndeosebi cripta monumentului se remarcă printr-o frumusețe sobră, prin puritatea și armonia liniilor. Arhitectul a fost deținut al lagărelor de exterminare de la Auschwitz și Birkenau. După eliberare a realizat numeroase lucrări arhitectonice: piața primăriei din Le Havre, posta centrală și aerogara din Noumea (Noua Caledonie) etc.

IDİȘIST

Literele și presa iudaică au suferit o pierdere grea prin dispariția prematură a

lui Mendel Mann, scriitor de limbă idiş. Autor fecund, a scris numeroase narațiuni biblice, versuri, o trilogie avînd ca subiect războiul.

Timp de mai mulți ani, M. Mann a asigurat conducerea cotidianului de limbă idiş „Unzer Vort” din Paris.

INSCRIPTII

Comisia franceză a Arhivelor Iudaice a lansat o chemare către toți cei doritori să contribuie la consemnarea inscripțiilor gravate în evul mediu de către evrei (fragmente de morminte, inscripții sinagogale, grafiti etc), cu rugămintea de a le semnala comisiei, pentru adunarea lor într-o culegere. Astfel de inscripții se găsesc în număr mare în Franța, în muzeele și colecțiile din Paris și din orașele de provincie, în donjonurile ruinate ale castelurilor, pe pereții interioari ai caselor vechi.

ȘCOALA

Cea mai veche școală superioară rabinică din America, Hebrew Union College, sărbătorește 100 de ani de la înființare. Colegiul a fost întemeiat la Cincinnati-Ohio de către rabinul Isaac Mayer-Wise personalitate prominentă a mișcării de reforme iudaice din America. Institutul a creat școli-filiale în Los Angeles și Ierusalim. De la înființare institutul a format 1 100 de rabini reformați, precum și un mare număr de savanți iudaici laici și cantori.

COMEMORARE

În localitățile Liège și Anderlecht (Belgia) au avut loc recent adunări în amintirea eliberării lagărelor de la Buchenwald și Dachau. Au luat parte foști deținuți din aceste lagăre precum și oaspeți din străinătate. La monumentul mișcării de rezistență belgiene s-au depus coroane și o urnă cu cenușa unor victime ale holocaustului.

COMEMORARE

Se împlinesc în acest an opt secole de la moartea ebraistului creștin Andreas of Saint Victor. În lucrările sale el s-a ocupat de aproape toate cărțile Bibliei și a manifestat un mare interes pentru cronologia și geografia biblică. Operele lui Saint Victor s-au bucurat de o largă circulație.

ECUMENISM

Pentru activitatea sa ecumenică, Otto O. Herz, membru fondator al asociației Bnei Brit din Viena, a fost distins de către papa Paul al VI-lea cu ordinul Silvestru. După eliberarea sa din lagărele de la Dachau și Buchenwald, Herz și-a dedicat activitatea apropiierii între credincioșii diferitelor confesiuni religioase.

משיח-צדקנו

(פראג מענטש)

אין טאג פון צעשטענע, טרוקענע ביינער — וועט קומען צו רייסן משיח-צדקנו...

גאטס האנט וועט אים פירן אהין — ער זאל וועקן די ביינער, זיי זאלן מיט פלייש זיך באדעקן.

מיט פלייש אזו מיט אָדערן ווייכע — ער וויל שוין זינט דורות די ביינער רעגרייכן...

ער וויל צו זיי ברענגען גאטס ווארט מיט געזאנגען, און אויסלייזן זיי פון די טויטסטע צוואנגען.

איצט שטייט ער אין טאג, נאָר ער זעט דאָ נישט קיינעם — ווי ווייט נאָר ער זעט — נישט קיין סימן פון ביינער.

צו וועמען דאָ רעדן, צו וועמען דאָ שטוממען? אזוינס נישט געריכט זיך צו זען ביי זיין קומען.

נאָר קופעס מיט אש, וואו דאָס אויג קען דערלאנגען — צו וועמען דאָ ברענגען גאטס ווארט מיט געזאנגען?

נאָר אַט — אינעם אש נעמט זיך וועקן, ויר רירן... — מנחם, פון אש ארויס זאלסטו פירן!

און ס'ענטפערט משיח-צדקנו, מיט טרערן: "מיין פאלק, שטיי אויף, געשטארקט זאלסטו ווערן."

איך בייג פאר דיר אויף די קרומע וועגן, און בערג גלייך איר אויס, וואס זיי קומען אקעגן.

איך קום מיט קיין שפיון נישט, נישט מיט קיין שווערדן, און ס'צייטן די פעלקער און קומען מיר הערן.

איך רעד מיט גוטן, איר רוף מיט שטילן — און אלע רשעים טוען מיין ווילן.

נישטאָ מער קיין זינד, און דער זינדלעך באשטייט נישט — פון ס'ניי געמט גאטס גייסט איבער פעלקער זיך שפרייטן...

אין טאג פון צעשטענע, טרוקענע ביינער — וועט קומען צו רייסן משיח-צדקנו...

א מענטש פון הייזן געדאנק און פון מעשים

(סוף פון זייט 10)

און זאָל רעדן מיט אים, סיי דאָ אין לאַנדאָן, סיי אין זשענעבע, ניו־יאָרק, פלאָרענץ, מאָנאָ טעוודעאָ, אלזשיר צי אין ישראל.

איר וועל פראוואן זאָגן עטלעכע ווערטער וועגן אהרן שטיינבערג דעם מענטש, דעם ייד, דעם מנהיג פון יידישן וועלט־קאָנגרעס.

ער שטאמט פון א רוסישער יידישער משפחה, און געווען דאָסער אין ירושלים וועלן זיך גע- ברייטען. ער איז געווען מיט א ווארעם אָפן הארץ פאר יעדן מענטשלעכן וועגן, טיף רעלי- גיעז, אבער טאלערנט לנגי אנדערע מיינונג- גען, וועלכע ער האָט געפרוואוּט איבערצייגן נאָר דורך זיין פערזענלעכן ביישפיל. וויכטיג- קער פון אלעמען האָט ער געהאלטן צו שצען ציי וועלכן מענטש און געהאָט דאָס יבולת איינ- צושטעלן שובל פריינדלעכע באציאונגען.

זיינע השקפות זענען געווען הומאנע, ער איז געווען דאָסער אין ירושלים וועלן זיך גע- מהבר פון וויכטיקע יודישע ווערק. אין זיין יוגנט האָט ער געלייענט לעקציעס וועגן פילאָ- סאָפיע אויף דעם פארשטאנדער אוניווערסי- טעט. שפעטער האָט ער סאָלענעלעכט א וויכ- טיקע שטודיע וועגן דער אידעע פון פרייהייט ביי דאָסטיאָווערס, ער האָט איבערזעצט און דייטש די יידישע געשיכטע פון דובנאָו, ער האָט געבריינגט די צייטשריפט יודאישע סאָציאַל- גיע, האָט ארויסגעגעבן, אויפן אויפטרעטן פון "אונטקאָ" די געשיכטע פון דער אנטוויקלונג פון דער מענטשלעכער היסטאָריע און קולטור. ער איז געווען טאלאנטירט און מיט גרויסע קינסטלערישע שטלות, ער האָט געשריבן רא- מאנען, נאָוועלען און טעאָטערדישע פּיעסעס, ביקיצור, ער איז געווען א פּויליטיקער פּערזען, געלעבט אין און א בקי. דאָך האָט ער נישט געלעבט זיך אָן העלפאָנטבייזשערס, נאָר האָט תמיד זיך באטייליקט אין גייסטיקן און אינטעלעקטועלן לעבן, זוכנדיק צו באַהיינפלוסן די געשעענישן, איצט עטלעכע ווערטער וועגן אהרן שטיינ- בערג דעם ייד. זיין השקפה וועגן יהדות איז געווען אַן אוניווערסאליטישע, וואָס איז כולל אלץ, ער האָט געהאָט פארשטענדעניש פאר אלע יידישע שטרעמונגען, ער האָט א פּאָליטישע שטעלונג צו סיי וועלכן שפערישן בייטראַג צום יידישן לעבן. פאר אים איז יהדות געווען א פּראַוואַלטיש, די קריסטליע אַפּאָשטאָלע- טש, אידעען.

בזערג דעם ייד. זיין השקפה וועגן יהדות איז געווען אַן אוניווערסאליטישע, וואָס איז כולל אלץ, ער האָט געהאָט פארשטענדעניש פאר אלע יידישע שטרעמונגען, ער האָט א פּאָליטישע שטעלונג צו סיי וועלכן שפערישן בייטראַג צום יידישן לעבן. פאר אים איז יהדות געווען א פּראַוואַלטיש, די קריסטליע אַפּאָשטאָלע- טש, אידעען.

זיין בייטראַג צו דער טעטיקייט פון יידישן וועלט־קאָנגרעס איז געווען אַ מאָסגעבנדיקע. נאָך בעת דעם לעצטן וועלט־קליג האָט אהרן שטיינבערג צונויפגענומען ארום זיך מער אַז- ערזענע פּערזענלעכקייטן פונעם יידישן לעבן כדי צוצוגרייטן דעם נאָכמלחמהדיקן פּראָגראַם פארן יידישן פּאָלק. דאָ זענען געבוירן געוואָרן די סאמע רעוואָלוציאָנעלע ערזענען, די פּרעכערדיקסטע, ווי די יודישע השקפה וועגן פארברעכן קעגן דער מענטשהייט, וואָס איז געווען דער יסוד פון נירנבערגער פּראָצעס; דאָ איז אויך געבוירן געוואָרן דער געדאָנק פון קאלעקטיווער קאָמפּענסאציע, פון די פּיצויים וואָס דארפן געגעבן ווערן פאר די קרבנות נאָך דער מלחמה פון היטלער־רייטשלאַנד, דער גע- דאָנק פון נייַט באַציונגען מיט דעם קריסטליען גלויבן, מיט דער דריטער וועלט א.א.וו. אהרן שטיינבערג איז געווען איינער פון די ערשטע, וועלכע דאָס פארשטאנען די דאָזיקע געדאָנקען און איז שטעטיק געווען זיי צו רעאליזירן.

צום סוף, וועל איך זאָגן אַן די גרעסטע מעלה זיינע איז געווען זיין אומאָפּגעגרייכט. ער איז געווען א מענטש מיט אַן אייגענער מיינונג, וועלכער האָט געמאכט אן איר זיך פון ארום אים זאָלן זען קלאַר די מקנות פון די געדאָנקען און פון די מעשים זייערע, זיי זאלן נישט נאָכמאָכן קיינעם, זיי זאלן פארשטיין און ליב האָבן די פרייהייט. אַט דאָס, מיין איך, איז דער גרעסטער מעטאָש וואָס ער האָט אונדז איבערגעלאָזט.

ער איז געווען א מענטש, א זעלענער ביי- שפיל פון אוניווערסאלן יידישן גייסט.

אין דער יידישער וועלט

א רעפּראַט וועגן מאָדערנעם העברעאיש

אין דאָס פון די רעפּראַטן וואָס ווערן גע- האלטן אין בוקאַרעשט ביי דעם פּאָרליאָמענט פון רעפּובליק רומעניע האָט ד"ר ג. מייזעלעס, פון דער לינגוויסטישער קאָנסערװע ביים תל-אביי דער אוניווערסיטעט געהאלטן א רעפּראַט, די טענדענץ פון מאָדערנעם העברעאיש.

אין רעפּראַט איז אונטערגעשטראַכן געוואָרן די לינגוויסטישע און פּאָנעטישע כאַראַקטער- שטריכן פון דער מאָדערנער העברעאישער שפּראַך.

די זיצונג איז אָנגעפירט געוואָרן פון פּראַ- פעסאָר ד"ר ציצערקאָנע פּאָגריק, וועלכער האָט ארויסגעהויבן די וויסנשאַפּטלעכע וויכטיקייט פון די נייע דאָסן וואָס זענען פאַרגעשטעלט געוואָרן.

א פּלאַטע מיט חזנישער מוזיק

אַן אויסהאַל פון אלטע חזנישע מוזיק איז פאַרלעגט פאַר געוואָרן נישט לאַנג דורך דער פּירמע "עלעקטראַלא" (מערב דייטשלאַנד). סע זענען פאַרערגיסטירט געוואָרן "השכיבנו", "רצה", "אמת", "כל נדר", א.א.וו. אין דער אויספיר- רונג פונעם חזן לעאָ ראָט, באַגלייט פון אן אָרגע און פונעם כאָר פון דער מינכענער של.

א פּאַרשער פון יידישער געשיכטע

דער אינסטיטוט פאר יודאטיק לעאָ בעק פון ניו־יאָרק האָט אָרגאַניזירט א פּיערונג מיט דער געלעגנהייט פון פּענסיאָנירן דעם דייטשן קאַנסול, האַראַלד פּאַן פּאַסאַדאָוסקיי־וועהנער. דער בעל־היובל איז אַ לייבשאַפּטלעכער פּאַר- שער אויפן געביט פון געשיכטע פון די דייטשע יידן.

א פּילם אויף אַ יידישער טעמע

דער פאַרפּראָכטער רעזשיסער האַראַלד מאַיער האָט אַרבעטנדיק דעם פּילם "זאָל לעבן דאָס לעבן", נאָר א סענזאַר פון לין ראָדעס מאַיער. דער פּילם איז געווידמעט דעם יידישן געסל אין דער פּעריאָדע זינט דער ערשטער וועלט־ מלחמה ביזן היינטיקן טאָג.

לויט דער טראַדיציע דארף מען נישט נאָר מקבל שבת זיין און אַקעגנזיין דער מלכה שבת מיט זעלבאָג און שמהאָג, נאָר מע דארף דעם שבת אויך באַגלייטן, ווען ער גייט אוועק, מיט דער זעלביקער שמהאָג און געזאַנג. ווייל שבת איז ביי אונדז נישט בלויז אַן אַפּוּרטיאָג, נאָר א טאָג וואָס איז געווידמעט דער שמהאָג, צו לערנען תורה. פאַקטיש הייסט דאָס אַ מוצאי- שבת מאכט מען אַ מלוה־מלכה. ווען דער שבת קודש גייט אוועק באַגלייט מען אים, כדי מע זאָל זיך פון אים צעשיידן וואָס שפעטער, כדי מע זאָל האָבן גייסטיקע שפּיוו וואָס מע באַ- קומט פונעם שבת אויף די איבעריקע וואָכענדיקע טעג, ביזן קומענדיקן שבת.

אין דעם גייסט קומען פאַר די מוצאי־שבת אַוונטן וואָס ווערן אָרגאַניזירט פון דער שבת דערזאיע פון די יידישע קהילות פון רומעניע, אין פעסט־זאָל פון דער פּאַפּאָ סאַרע־גאַס, סע באַטייליקן זיך אין זיי קורסאַנטן פון דער תל-מוד־תורה, אַנגעזענע אינטעלעקטואַלן פון אונדזער קהילה, זיענדיק יעדעס מאָל אַ גע- צעניש אינעם לעבן פון אונדזער קהילה. דער פּראָגראַם, פאַרשידנארטיק און זאָרגפאַלטיק צוגעגרייט, דעבויטירט יעדעס מאָל מיט אַ פּאַר- טראַג וועגן אַ יידישער טעמע, אויף אַ הויכן גייסטיקן גיטאָ. אזוי למשל, וועלן מיר דער- מאַנען פון דער טעמאַטיק פון די לעצטע אַפּאַן: "די רעוועלאַציע פון סיני, דאָס ערשטע געבאַט פון די עשרת הדברות"; "מוריה" — דער געדאַנק פון קרבנות ביי יידן." א געוויינענע שטימונג האָט געהערשט אין אַוונט פון מוצאי־שבת דעם 14טן פעברע 1942.

מלווה־מלכה אַוונטן

חפצים פון די צייטן פון די שופטים

מיט דער געלעגנהייט פון אַכטע־יאָנואַר אינטערנאַציאָנאַלן האָט מען פעסטגעשטעלט אַז אין דער ווייטער פאַרגאַנגענהייט איז באַרשע געווען אַ וויכטיקער האַנדל־צען- סער מיט גרויסע מאַגאַזינען און האַמבאַרן פאַרו אַיפּהייטן תּבּואוּת. אָבער לויט די לעצטע אַנספּעקטאָנען, האָבן אַכטע־יאָנואַר אינטערנאַציאָנאַלן שפּורן וואָס זאָגן עדות אַז באַרשע איז געווען פאַרצייטנס אויך אַן אַדמיניסטראַטיווער צענטער. עס איז אַנס- דעקט געוואָרן אַ גרויסער עפּנסלעכער בנין, וואָס איז ווייזט אויס געווען די רעזולטאַט פונעם שטאַטי־גאַווערנאַטאָר. נעבן אַס דעם בנין, האָבן די אינטערנאַציאָנאַלע אַנספּעקט צוויי טערמער, וואָס האָבן געדינט פאַר די שווערס פון אַדמיניסטראַטיוון בנין. די פּאַרשונגען האָבן געפירט די אַרכעאָלאָג צו דער חסוקה, אַ אַס דער בנין איז פון דער צייט פון די שופּטים. מע מיינט אַז דער בנין, וואָס געפּינט זיך אויף אַ הייל, איז אַ טייל פון אַ רייע בנינים פון אַ פעסטונג, וואָס איז אַויפּגעבויט געוואָרן אין דער צייט פון די ערשטע שופּטים. וועגן אַס דער פעסטונג דערמאָנט טייל היסטאָריקער, זיי זענען געווען דער ציל פון די אַנגריסן פון סנאָריבן, אין אַכטן יאָרהונדערט פאַר דער צייטרעכענונג. די אינטערנאַציאָנאַלע זענען געמאַכט געוואָרן נעבן אַס דעם אַד- מיניסטראַטיוון בנין האָבן אַרויסגעבראַכט אַ וויכטיקע צאָל ליימענט טעוועלען מיט פאַרצייטישע העברעאישע אויפּשריפטן, וואָס שטאַמען פון דער פּערישער עפּאָכע. אויף אַיינעם פון די סאַוועלען געפּינט זיך די ניש- מען פון שטעט, וואָס ווערן דערמאַנט אין תּנ"ך, און ספּר יחושאָ און דברי הימים. דאָרט איז אויך אַנספּעקט געוואָרן אַ רייע פּראָג- מענטן פון אַ כּלי אויף וועלכער מע קאָן אויסלייענען דאָס וואָרט "קדוש". מע מיינט אַז די כּלי האָט געקערט צו אַ חקוק קדוש, וואָס מע האָט נאָך נישט אַנטדעקט.

דער רוב פון די אַנטדעקטע חפּצים איז דער געגנט פון דעם פאַרצייטיקן באַרשע זענען איצט אויטגעשטעלט טאַקע אויפן אָרט וואו זיי זענען געוואָרן אויסגעגראָבן דורך די אַרכעאָלאָגן.

דאָס מאָל איז געווען באַהאַנדלט די טעמע פון רב היראשי ד"ר דוד משה רובין שלט"א פון ה' וויקטאָר רוס, ערשטער רעדאַקטאָר פון אונדזער "צייטשריפט" האָבן פאַרגעשטעלט פאַר די צוהערער די טראַגישע און קאַמפּלעקסע יידי- שע פיגור פון פאַרצייטנס. די ליכטיקע און שאַטנדיקע זייטן פון דער דאָזיקער גייסטיקער פּערזענלעכקייט.

דערנאָך איז פאַרגעקומען אַ פּראָגראַם פון רעליגיעזע און פּאָליקאַר יידישע לידער, אויס- געפירט פון יאָלאַנדאַ לאַביש און דאָנאַ מאַרק, באַגלייט פון אַ מוזיקאַלישע פּאַרלאַמענט "מנוחה" פון די תלמידים פון דער תלמוד-תורה און פון ה' אידע שטערנבוים, ביים פּיאַן ה. וו. שקאַל- גיק. אויך ווי אין די פּרעדיקע אַוונטן, האָט אויך דאָס מאָל נישט געפעלט קיין סורפּריז: די קאַנטאַטאָ, "עשרת הדברות" פון אַלעקסאַנדער מאַנדי, אויסגעפירט מיט גרויס מיינסטערשאַפט פון דער מאַרק (אין פּאַריז) מלוה־מלכה אַוונט איז דער סורפּריז געווען אַ פּילד־רעזיטאַל פון אַבי אַבראַמאָוויטש).

דער אַקטאָר ג. סטראַע איז געווען דער גאַסט פונעם אַוונט, וועלכער האָט געשילדערט מיט טרעניקן הומאָר די תקופה פון די יאָרן 43-1942, ווען די יידישע אַקטאָרן, אַרויסגע- טרילבענע דורכן פּאַשיים פונעם טעאַטער, האָבן פאַרגעזעצט וויער טעטיקייט אין "באַראַשעאַום" סאַטער.

עס איז געווען אַן אַמתידיקער אַוונט פון מלוה־מלכה, וועגן וועלכן די אַנזענדיקע וועלן זיך פּיל צייט דערמאַנען מיט סאַטיספאַקציע.

הצגות

של הדרות התיאטרון הרומני

מספר 366 דרבישוין

יצירתך יצירה

לוקטום מעובנו של הרב הגאון ר' אברהם אי"י ריון זצ"ל

ידעות על רגל אחת

יום מיתה אהב או האם... יום השנה... יום הולדת... יום נולדת...

החזון, הוא כען אצירת תורה... ישראלי... ישראלי... ישראלי...

קאנטסטינאוויט דער קאמיטעט פון בוקארעשטער יידישער קהילה... דעם 16טן אפריל ד"ר, אין דער אנגענומענער פון דער הארע ד"ר פון ריון קלי-

אחד חכם ואחד...

ליל הסדר חוספס מקום נכבד... בסקנרת דת הפשת, בסכת העקיעה הייתה סמך לא רק שיש בסכת פחיתים (ד"ר ג'ס-ב), אפילו ענין לזר רשע בקמבונג, אלא בעיקר מה שהרשע משיב עפפו לאחד...

בנתיב חסידות איובצ'ראדווין

בסוגיא זו, ארבעה חסידים... ארבעה חסידים... ארבעה חסידים... ארבעה חסידים...

בסוגיית שלוחות

בסוגיא זו, ארבעה חסידים... ארבעה חסידים... ארבעה חסידים... ארבעה חסידים...

חסידים מספרים בשם הרבי משיגינעוויט...

הבגו של עולם... חסידים מספרים בשם הרבי משיגינעוויט... חסידים מספרים בשם הרבי משיגינעוויט...